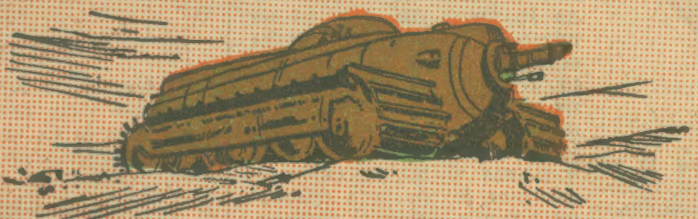
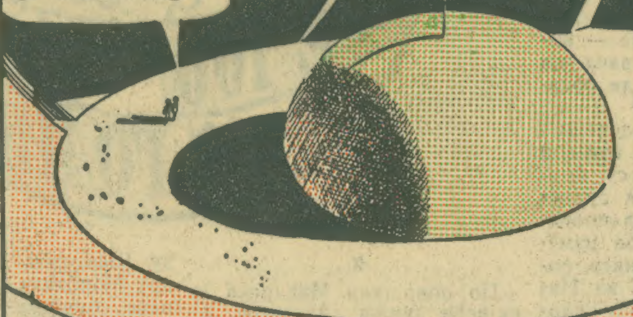
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXIII — Број 475
Субота, 4. фебруар 1961.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

У ОВОМ БРОЈУ

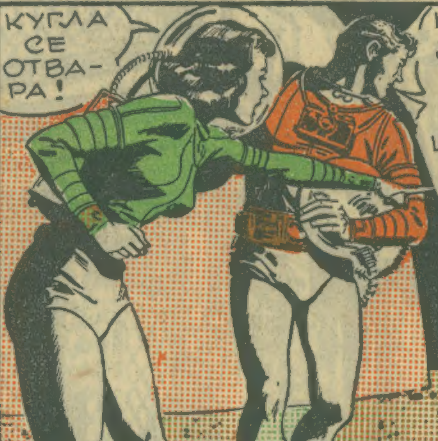

НАСТАВИЋЕ СЕ

ТАКВОГ ТРАЖИМО

Представник једне фирме чуо да Шиља слика па га посетио и упитао:

— Шта радите са сликама које нацртате?

— Продајем их!

— Продајете?! Колико тражите да код нас ступите као трговачки путник. Таквог човека који може да прода и ствари као што су те ваше слике већ годинама узалуд тражим.

БИЛО БИ БОЉЕ...

Ујка Паја каже Влаји:

— Ајде, опери уши па ћеш добити бомбону. Ако опереш и врат, добићеш две.

— Ујка Пајо, а колико имаш бомбона?

— Пуну кесу!

— Тако, а зар не би било боље, ујка Пајо, да се одмах окупам.

Совјетски географско-научно-популарни часопис „Око света“ слави ове године стогодишњицу свог излажења. Далеки предак данашњег часописа имао је поднаслов: „журнал за земљопис, природне науке, проналаске и научна посматрања“.

У време кад се појавио први број часописа „Око света“, глобус Земље, који је и данас амблем овог часописа, био је на многим местима необојен. Уместо да уцртавају реке или планине, картографи су на „белим мрљама“ писали: неиспитана област. Тада нико није знао где се налазе Северни и Јужни пол Земље — на мору или на копну. Африка је представљала континент још пун тајни, а о Антарктику се знало само толико — где пролази један делић његове обале. О изворима Нила и Амазона водиле су се ватрене теоретске расправе — нога европског истраживача још није била ступила у те области.

Да би послали „депешу“ у Америку европски трговци и дипломате слали су бродом курира, а затим су недељама чекали његов повратак. Телеграфске везе између два континента нису постојале. Бродови су из Индије ишли за Европу пловећи око читаве Африке — Суецки канал још није био прокопан. Пароброди, димећи се ужасно, све чешће су браздали океане, али многи од њих још су имали за сваки случај једра.

Из те прве године излажења часописа „Око света“ доносимо неколико кратких вести.

* * *

Из Бостона је на малом броду кренула нова арктичка експедиција под вођством капетана Хејса. Циљ експедиције: уверити се у постојање поларног мора које је Хејс на свом прошлом путовању видео из далека.

☆

По површини Мађарска је највећа земља Аустрије. Упркос томе што се ова област налази тако близу Русије, о њој се и данас говори као о непознатој земљи из прича. Познати су само најважнији градови Офен и Пешта.

☆

И поред тога што енглеска влада налази за сходно да се противи прокопавању Суецког канала, радови на њему напредују. Нема сумње да ће канал-мореуз бити прокопан.

☆

Одговор једном читаоцу: „Колико је нама познато, фабрика у којима би се израђивали делови за механизме за часовнике у Русији нема. Сви делови за часовнике увозе се из иностранства.

☆

Ево три мале занимљиве вести из педесете године излажења часописа „Око света“.

ПАС НА МОНБЛАНУ

У лето прошле године неки дрводеља из једног села близу Шамонија кренуо је на врх Монблана да би извршио неке оправке у тамошњој опсерваторији. Убрзо после његовог одласка из дрводељиног дворишта нестао је његов пас. Идући за трагом свог господара пас је стигао до врха. За пет и по часова он је превалио пут који људи прелазе за 13 часова. Неколико туриста који су се налазили на врху посведочили су ову чињеницу. Пас је добио горди надимак „Монблан“.

ШАРЕНА КАМИЛА

У зоолошком врту вршене су оправке. Један млад слон пажљиво је посматрао како фарбар мала својом четком. Зазвонило је звоно за подневни прекид рада, фарбар је прекинуо посао и отишао.

Тек што је он нестао с видика, слон је протурио сурлу кроз решетку крај које је фарбар оставио ведро са црвеном бојом. Дохвативши четку која је штрчала из ведра, он је њоме стао да превлачи преко бока једне камиле која је спавала у суседној прегради. Камила је наставила мирно да спава.

Кад се обед завршио радник се вратио. Слон је, као да се ништа није догодило, стајао окренут камили леђима, док је четка штрчала из ведра. Али је зато уснула камила личила на зебру... са црвеним пругама.

ГУСЕНИЦА И ВОЗ

Воз је пуном паром ишао за Ангулем. Изненада, машиновођа је осетио како су точкови успорили ход да би, заглибивши се потпуно у неку масу, стали. Скочивши с локомотиве, машиновођа и његов помоћник видели су да је пруга, на дужини од преко 50 хвати, покривена колоном дебелих... гусеница. Пузале су у збијеној траци и требало је очистити од њих пругу да би композиција могла да настави пут. Прождрљива војска инсеката уништила је тог лета половину шума у западној Француској. Очистивши шуме с једне стране пута, ждерачи шума прешли су на другу. Четири пуна дана кретале су се колоне гусеница преко пруге брзином од 100 хвати на час. Шум који су стварале њихове чељусти био је сличан шуму крупних кишних капи.

Толики број прождрљивих гусеница објашњава се делимично бесмисленом упорношћу којом становници овог краја уништавају птичја гнезда и саме птице — пише у закључној примедби часопис „Око света“.

КАДА ЈЕ КО ПРВИ

На одмору ученици се хвале:

— Ја сам у моме разреду први из математике! — каже један.

— Ја сам у моме први из географије! — додаје други.

На то је Гаја важним гласом рекао:

— А ја сам из свога разреда први када зазвони звонце.

НЕ ПОЗНАЈЕТЕ УЈАКА

— Ако бих ја дао на зајам твоме ујаку хиљаду динара с тим да ми, после, сваког месеца враћа по 200 динара, колико ће ми бити

дужан после два месеца? — упитао је учитељ Влају.

— Хиљаду динара! — одговорио је Влаја.

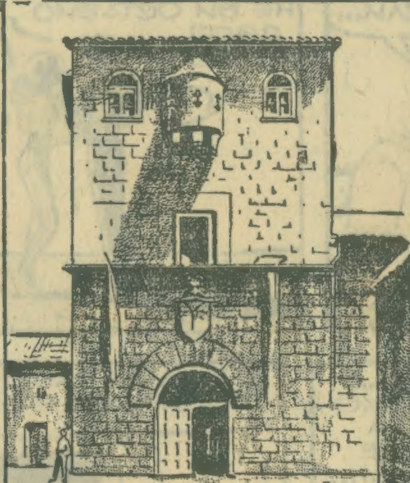
— Како хиљаду динара!? Па ти не знаш математику!

— Знам ја математику, али ви не познајете мога ујака.

Ripley's Веровали или не!

РИЧАРД КАМБЕРЛЕНД
ИЗ ПИТЕРБОРОА (ЕНГЛЕСКА)
НАУЧИО ЈЕ КОПТСКИ ЈЕЗИК КАД ЈЕ ИМАО 83 ГОДИНЕ

МОНТЕЗУМИНА КУЋА
У КАСЕРЕСУ (ШПАНИЈА)
КОЈУ СУ ПОДИГЛИ ПОТОМЦИ ПОСЛЕДЊЕГ МЕКСИЧКОГ ЦАРА
САГРАЂЕНА ЈЕ ТАКО ДА ПОДСЕЋА НА РУЖНО ЛИЦЕ
ХЕРНАНДА КОРТЕСА КРИВЦА ЗА МОНТЕЗУМИНУ СМРТ

3 ЖУТЕ ЛАЛЕ НА ЈЕДНОЈ ПЕТЕЉЦИ ОДГАЈИЛА ЈЕ ЗАЗА ПЛЕТ ИЗ БЕНЕТА (САД)

МИШЕВИ
У КИНИ НЕЋЕ ДА ЈЕДУ СИР
СИР ЈЕ У КИНИ НЕПОЗНАТ
И МИШЕВИ НИСУ НАВИКЛИ НА ЊЕГОВ УКУС

СЛЕПИ МИШЕВИ-РИБОЛОВЦИ
ИЗ ЕКВАДОРА
КОЈИ ЛЕТЕЋИ ИЗНАД САМЕ ВОДЕ ВРЕБАЈУ И ХВАТАЈУ РИБЕ ЈЕДИНИ СУ ПРЕДСТАВНИЦИ СВОГ РОДА КОЈИ СЕ НЕ ХРАНЕ ИСКЉУЧИВО ИНСЕКТИМА

НАЈВЕЛИЧАНСТВЕНИЈИ ПОГРЕБ У ИСТОРИЈИ!

ТЕЛО АЛЕКСАНДРА ВЕЛИКОГ БИЛО ЈЕ ПРЕНЕТО ИЗ ВАВИЛОНА У АЛЕКСАНДРИЈУ У ОГРОМНИМ МРТВАЧКИМ КОЛИМА УКРАШЕНИМ ДРАГИМ КАМЕЊЕМ. КОЛА СУ ВУКЛА 64 КОЊА ПУТЕМ КОЈИ ЈЕ У ДУЖИНИ ОД 1.000 МИЉА БИО ПРОКРЧЕН КРОЗ ДИВЉИНУ! *ПОГРЕБ ЈЕ КОШТАО ОКО 600 МИЛИЈАРДИ ДИНАРА*

ЈЕДИНО ПРЕВОЗНО СРЕДСТВО У ВИСОКИМ ПЛАНИНАМА

У току протеклих година хеликоптер је постао једино транспортно средство у високим планинама које савладава и најопасније препреке. Године 1940. његов мотор је

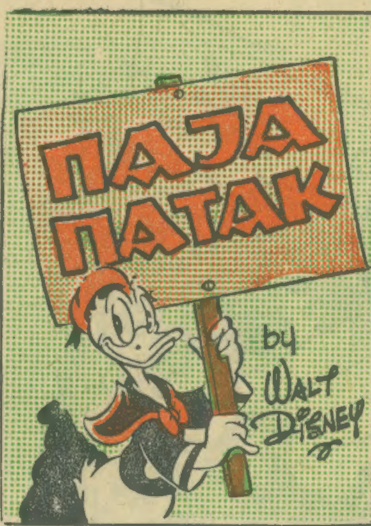
био доста слаб и могао да се оптерети са највише 200 кг. Године 1960. хеликоптер преноси тежину до три тоне, а ускоро ће да носи терет од 6 па и више тона. За сада постоји један важан проблем који ваља решити: како да се овим средством преносе кабасти и, уопште, предмети великих димензија који доприносе да ветар врши велике сметње приликом спуштања хеликоптера на одређено место.

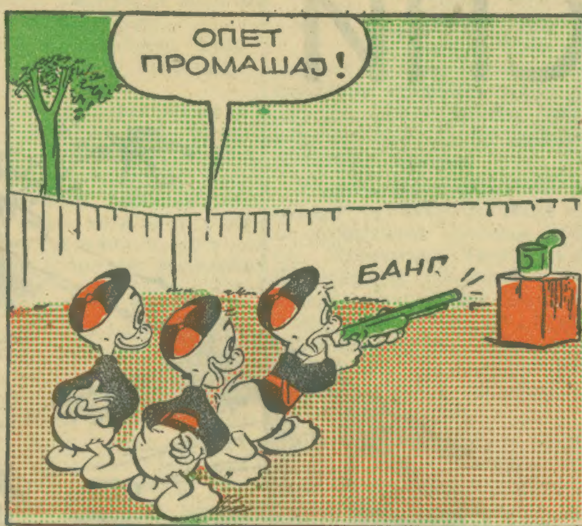
АТОМСКИ НАУЧНИЦИ УКРАШАВАЈУ ЈЕЛКУ

Атомски научници у Хамфорду у САД, на необичан начин су украшавали јелке за последње празнике. Ставили су дрво у ћелију са ра-

диоактивним материјалом и тада су помоћу механичке руке постављали украсе на јелку. На овај начин су се вежбали у руковању радиоактивним материјалом.

ВУЧЈА ТЕОРИЈА

Професор зоологије мичигенског универзитета Бејтс ставио је под сумњу Дарвинову теорију о постанку човека. Овај научник тврди да људи имају више сродних црта с вуком него с мајмуном. Бејтс овако излаже своје гледиште: вук се, као и човек, претежно храни месом, док су мајмуни искључиво вегетаријанци. У мајмунским „породицама" бригу о потомству води само женка, док се вук брине о својим младунцима као што то чини отац породице код људи. Људи, као и вуци, уједињују се у колективе. Први стварају клубове, а вуци — чопоре.

Теорија професора Бејтса толико је наивна да њену „научност" није потребно оспоравати.

ЛОШЕ ПАМЋЕЊЕ

Осамдесет осмогодишњи научник и носилац Нобелове награде лорд Расел затражио је недавно у једној апотеци „диметиламинофанилдиметилпиразолон".

— Ви желите пирамидон? — упита га апотекар.

— Сасвим тачно, али нисам могао моментално да се сетим.

80 великих ерупција Етне

Током писане историје забележено је 80 великих ерупција Етне, на Сицилији, која је највиши живи европски вулкан.

Висок је 10.705 стопа а на њему је око 200 споредних кратера тако да би се слободно могло говорити о групи вулкана а не о једном јединим.

Буђење Етне током лета 1960. било је жестоко. Једно од најжешћих у току година. Изнад овог вулкана стално се вију тамни облаци и дим. Док вулкан мирује, дим опомиње да је то варљиви мир. Сваке пете или шесте године изнова ступа у дејство.

Упркос опасностима вечито узнемирене Етне, њене падине и основица брда веома су насељени. Хиљаде сицилијанских породица сазидале су баш ту своја огњишта, јер је тло необично плодно зато што у њему има лаве. На падинама налази се као украс зеленило винограда, саднице поморанџи и лимуна и леје са парадајзом.

Етна је један од настаријих вулкана на свету који је још активан. Избацивао је ватру, усијано камење, лаву и пепео још пре но што су стигли на Сицилију хроничари. Тукидид, грчки историчар из V века пре наше ере, говори да је Етна радила још 300 година пре његовог рођења. И други историчари и путописци посвећују странице овоме вулкану. Да поменемо само Аристотела, Тита Ливија, Сенеку, Вергилија, Дантеа, Петрарку, Бокача.

Сицилијанци су прозвали Етну „Мугибело", а ту реч су створили спајањем једне арапске и једне италијанске речи. Тако необично комбинована, она значи „Лепа планина".

КУПУЈЕМО ВУЛКАН...

Међу „малим огласима" у једном америчком дневном листу појавио се недавно у рубрици „куповина" један, на какав се ретко наилази. Наиме, нека хемијска фирма објавила је да жели да купи један — вулкан. Купац, фабрикант апсорпционих материјала, намерава да као сировину за своје производе искористи вулкански пепео. Главни услов који је купац поставио јесте да се вулкан налази у западној хемисфери.

Мада се овакви огласи ретко појављују, фабрикант је добио многобројне понуде. Мексико, Перу и друге државе понудиле су на продају своје вулкане.

НОВА СО ЗА ДИЈЕТУ

У Швајцарској су произвели и пустили у продају нову дијететичну со која представља замену за кухињску. Нова со, намењена особама које због извесних болести не смеју да уносе у организам обичну, пријатног је укуса и веома подсећа на морску со. Препоручује се нарочито код срчаних и бубрежних болести.

СПАСОНОСНИ ТУШЕВИ

Одељење капетана Кејса Немци су открили у тренутку када је излазило из шумарка, једва четири километра од места на коме се претходне вечери искрцало, а свега стотинак метара од друма којим је управо тутњала колона немачких тенкова. Они су пристизали као појачање трупама које су шириле недавно заузети мостобран на другој обали.

Задатак тридесетак људи у зеленим командоским капама био је да извиде непријатељске положаје, да добаве податке за контраофанзиву и по могућности дигну у ваздух мост преко једног потока који је Немцима служио као главна комуникација.

Први рафал дошао је са леве стране из неког добро скривеног немачког положаја. За њим су се зачули други. Са друма су се одвојила два тенка да виде шта се то ту дешава.

Свестан да би прихватање борбе било самоубиство и да су обавештења која је имао веома важна, Кејс је наредио да његови људи почну са повлачењем путем којим су и дошли и који је засад још био слободан.

Од тог тренутка па до предвече Немци су их стално пратили. Била је потребна велика вештина да их заварају и мало им измакну. У сумрак Кејс се нашао на обали реке коју су Немци недавно форсирали и са чије су се друге стране водиле борбе. Колики су сектор на оној страни још држали савезници нико није знао.

На самој обали, на неких десетак метара од воде, налазила се друга приземна зграда некадашњег купатила. Грађевина је била у потпуном мраку и Кејс распореди нечујно своје људе око ње а сам крену да извиди имали у њој Немаца.

Допузавши до мале ограде он је прескочи и пажљиво обиђе целу зграду а затим се провуче кроз један од отворених приземних прозора и отпоче да истражује унутрашњост. Купатило је било празно. Лагано се врати својим људима и нареди да се један по један пребаце у зграду која им је давала бар релативну сигурност од Немаца.

Да би боље осмотрио ситуацију Кејс се попе на једно високо дрво у близини. Мрак су само с времена на време пресецале разнобојне ракете час бачене са супротне стране реке, а час недалеко од места на коме се налазио. У ноћној тишини није било тешко разазнати довикивање непријатељских војника и реске команде. Није било никакве сумње да Немци нису престали да их траже. Са реке се чуо звук мотора са чамаца којима је непријатељ пребацивао појачање на другу обалу. Када би успели да се дочепају једног чамца изгледи на спас из клопке били би много већи.

Када се вратио својима Кејса ухвати за рукав наредник Половски, велики снажно развијени Пољак дечјег лица и одведе га до једног од прозора који су гледали ка путу. Показа му силуете које су промицале преко чистине. Немци су опкољавали купатило.

Првог Немца који је покушао да пређе ниску ограду сасекао је кратки рафал из пушкомитраљеза. Борба је почела. Настала је појединачна ватра у којој ни једна ни друга страна нису због мрака имале неког успеха. Али док је сваки минут савезницима доносио сигурно уништење дотле су Немци на миру могли да чекају појачање неколико минобацача који су из овакве близине могли да претворе купатило за тили час у гомилу рушевина.

Да би ситуација била још гора два наоружана моторна чамца која су се нашла у близини, привучена пуцњавом пришла су купатилу и засула га ватром из својих тешких митраљеза.

Увидевши да је ситуација безнадежна капетан Кејс је смишљао како да себе и своје људе преда уз најмање могућне губитке. У том тренутку му при светлости једне ракете поглед паде на дуг ред тушева.

Ни сам, никад касније кад год би се сетио те ноћи, није могао да схвати како му се муњевито родила идеја да помоћу тих тушева избегне предају и своје људе ипак пребаци на другу обалу.

Времена није било. Само неколико кратких наредби било је довољно да сви схвате план.

За непуна два минута десетак цеви од тушева је скинуто и са њих демонтиране главе тако да су личиле на дуге, извијене перископе, налик на справе за дисање какве се употребљавају приликом подводног риболова.

Двадесет људи се већ скинуло, док је преосталих десетак брзом ватром држало на одстојању Немце и са копна и са реке. Држећи у рукама оружје, муницију и цев од туша, свих двадесеторо су се искрали из зграде и, користећи помрчину и стубове на којима је зграда стајала, успели да се неопажено привуку води, остављајући у жбуњу и иза стена оружје. Један по један они су бешумно склизнули у тамне таласе и одмах заронили користећи цеви за дисање.

Кад су они у кући били уверени да су се њихови другови сакрили, нагло су, по договору, прекинули ватру и гласно, на исквареном немачком језику, почели да дозивају Немце.

Кејс је добро оценио немачку психологију: и они из чамаца и они са копна покушаће да припишу себи заслугу за заробљавање групе. Оба патролна чамца су пришла обали и њихове посаде, са напереним шмајсерима, потрчале су ка купатилу на чијем су улазу стајали командоси са рукама подигнутим у ваздух. И пешаци са копна, додуше нешто опрезније, стигли су до зграде. Није било никакве сумње — Енглези су се предавали.

Видевши да у згради нема никог скривеног и пошто су разоружали своје противнике, Немци су се свесни да имају посла са диверзантима а не са неком великом јединицом, почели да препиру око првенства.

То је било тачно оно што је Кејс очекивао. Из воде су се лагано почеле да појављују силуете његових двадесет бораца који су се вешто успузали уз обалу, иза леђа Немаца. Нападу из тог правца они се ни у сну нису могли надати. Сваки командос је брзо пронашао место где је оставио свој аутомат и бомбе. Неколицина је ускочила у усидрене чамце који су стајали поред малог мола купатила и без икаквог шума ликвидирали запрепашћене војнике који су ту остали на стражи.

Четири командоса, по два на сваком чамцу, имали су да, у тренутку када други са копна изврше напад на Немце, упале рефлекторе и засенивши Немце почну и они да их гађају — тако да добију утисак да читава инвазиона војска са копна и воде врши на њих удар.

Није прошло ни непуних пет минута откако је први Немац крочио на обалу а са свих страна купатила се разлегла бесомучна пуцњава и повици на јуриш. Бомбе су праскале одасвуд, митраљези су парали ваздух а рефлектори са чамаца заслепљивали Немце који су не схватајући шта се дешава и одакле долази напад, трчали без оријентације.

Заробљени командоси су се, према договору, бацили на земљу остављајући тако својим друговима могућност да пуцају у зелене униформе. Користећи општи метеж они су чак почели да пузају ка реци. Немци на њих нису ни обраћали пажњу. Тежили су само да се некако домогну зграде купатила и да ту какотако организују отпор против, како се њима чинило, моћног непријатеља.

Рефлектори са чамаца су исто тако брзо како су упаљени и погашени, а остали командоси су већ стигли до обале и користећи потпуну гужву убацили се у чамац, упалили моторе и пуним гасом кренули ка другој обали, док Немци још нису схватили шта се догодило.

Само је на обали остало двадесет дугих цеви чију улогу, уколико су их и нашли, Немци никад нису разумели.

ЛЕКАРИ И МЕДИЦИНА У КЊИЖЕВНОСТИ

Ни једна научна грана и ни једна друга вештина као медицина — јер је она истовремено наука и вештина — не задире дубље у човечји живот. Зато није чудно што су медицина и њени представници лекари, тако интензивно ушли у све облике књижевности. Као што су књижевници писали о медицини и лекарима тако су и многи лекари постали књижевници.

Али оно што даје нарочиту драж и вредност појединим делима признатим у светској књижевности, то је што су у њима медицина и лекари узети из живота, истинити и дубоко човечни, онакви какви су у стварности.

Да би истинитост приповетке или романа били већи, да би цео догађај био вернији и ближи животу, велики књижевници су узимали примере обично из своје најближе околине. Тако је Флобер, и сам син лекара, за свој роман „Госпођа Бовари“ узео познате личности, мада је написао да су „све личности у овом роману потпуно измишљене“. Историчари књижевности су утврдили да је Ема Руо, доцније госпођа Бовари, та „вечито незадовољна жена“ уствари Вероника Делфина Кутирје, која се у варошици Ри (у роману Јонвил) недалеко од Руана удала за лекара Ежена Деламара (у роману Шарла Бовари) једног од асистената Флоберовог оца лекара. Апотекар Луј Оме, стварно је апотекар Жуан који је због велике амбиције био изложен подсмеху својих суграђана.

Балзак је многе личности за своје романе узимао из живота. У делу „Шагринска кожа“ описана су три лекара Брисе, Камеристут и Могреди који представљају три знамените личности тадашње медицине: Брусеа, Рекамијеа и Мажендиа. Доктор Бенаси у делу „Људска комедија“ је стварно др Франк сеоски лекар у једном селу близу Гренобла.

Познати француски књижевник Емил Зола под утицајем чувеног физиолога Клода Бернара, у циклусу о „Ругон-Макарима“, покушао је да на основу научних принципа изнесе биолошка и друштвена збивања у једној породици. Доктор Паскал из романа успева као и чувени бечки клиничар професор Нотнагел да сам утврди своју смртоносну болест и прати све фазе њеног напредовања.

Енглески књижевник Бернард Шо у позоришном комаду „Докторова дилема“ ставио је лекара заиста пред дилему да ли да спасоносни лек против туберкулозе да вредном и талентованом али не нарочито моралном сликару или једном духовно просечном али друштвено исправном болеснику. И одлучује се за другог.

Појава романа „др Ароусмит“ од Синклера Луиса изазвала је чак и мали скандал: новине су откриле да је у личности чувеног научника управника Мак Гурковог института Макса Готлиба дат стварно велики научник Жак Леб, творац савременог учења о тропизмима (покрети клица или ћелија под утицајем спољних, хемијских и физичких надражаја) и проналазач вештачког оплођења јајета хемијским или физичким средствима, који је био управник једног одељења у Рокфелеровом институту за медицинска истраживања. Податке за роман Синклеру Луису давао је Пол де Круиф, који је тада радио као бактериолог у истом институту. Због овога је де Круиф кажњен, а Синклер Луис је одбио Пулицерову награду. Но 1930. године он је примио Нобелову награду за књижевност.

И лекари су са своје стране дали свој прилог књижевности. Кронин у роману „Цитадела“ описује тежак живот рудара и одговоран позив лекара који живе у њиховој средини и насупрот њему лекара у „моди“ у Лондону. Сам Кронин био је дуже времена медицински инспектор у рудницима Велса.

Код нас су познати лекари-књижевници: Лаза К. Лазаревић и Јован Јовановић-Змај који су дали нашој књижевности позната дела. Лаза Лазаревић није само чувен као књижевник већ и као добар лекар. Он је први описао знак за утврђивање обољења главног живца ноге али, на жалост, у светској медицинској литератури још није исправљена грешка, па се тај знак и даље назива „Ласегов знак“.

САВРЕМЕНИ МОБИ ДИК

Код обале Гренланда одиграла се недавно поморска драма која необично подсећа на легендарне пустоловине Моби Дика. Један од последњих бродова-китоловаца, стари једрењак са три јарбола „Редвик" без парних машина и савремене опреме, читава два месеца је безуспешно крстарио поларним водама. Нигде није било ни трага од китова. Најзад је капетан Ханс Худсон и поред опасности од ледених брегова, одлучно окренуо прамац једрењака према северним обалама Гренланда где у то време, знао је, крстаре многе морске немани. У тим далеким океанским ширинама где пловидбе готово и нема склањају се многи циновски морски сисари.

У зору седмог дана пловидбе „Редвик" се налазио на домак гренландских обала. Било је крајње време да се предузме нешто. Посада која је већ више недеља лутала изгубљена између неба и мора заметала је међусобне кавге док су неки помишљали и на самоубиство. Услед недостатка свеже хране морнари су обољевали од скорбута. Капетан је наредио да се баци сидро, чамцима отплови до обале и организује лов на ирвасе.

После неколико дана лова снабдевени свежим месом китоловци су се поново укрцали на брод и запловили морем. Петог јануара у рано јутро осматрач са катарке је објавио:

— Дува! Дува!

Одмах је организована потера зи китом. Риболовци са „Редвика" имали су само застарела занатска средства а упустили су се у борбу с противником у којој су лако могли да страдају и они као и кит.

Циновски сисар који се већ могао видети голим оком још није био приметио брод. Зато му се он приближио на две миље. Када је капетан оценио да је кит огроман одлучио је да се без губљења времена спусти у море чамац с китоловцима. На челу групе од пет храбрих помораца био је харпунер Ерик Гринти. Повијени над веслима морнари су одважно заграбили према циљу.

Чим је чамац стигао на 20 метара од кита снажни Гринти се усправио раширених ногу да би одржао равнотежу. Замахнуо је свом снагом и харпун је полетео у правцу чудовишта — зарио му се у врат непосредно иза главе. Неман се пропела. Уже којим је харпун био везан одвртало се муњевитом брзином. „Игла" која се зарила у живо месо разбеснела је кита. Запливао је највећом брзином не би ли је се ослободио.

Мајсторски бачен Ериковом руком харпун се чврсто зарио у китов врат.

— Ако га довољно заморимо — викао је Гринти — све је гот...

Није био ни завршио реченицу а циновски сисар је нагло променио правац, услед чега се чамац преврнуо у пенушаву морску воду заједно са Гринтијем који је у руци држао други харпун. Још се није био добро ни наквасио када је повучен свом силином полетео поново у вис и неочекивано се нашао на леђима кита.

Мада је био ошамућен није имао времена за губљење. Затворио је очи, причао је касније, и почео да удара свом силином. Једанпут, два, три, ко зна колико пута је снажно зарио харпун у китово тело. Море се зацрвенило. Кит је био смртно погођен. Последњи снажан трзај и побеђена неман се умирила.

Гринти је изгубио свест. Дошао је к себи тек у трпезарији на броду где је лежао увијен у топлу ћебад док се на столу пред њим пушила шоља топлог рума. Спасли су га као победника-јунака другови са брода.

Сада цео Исланд прича о Ахабу, како су га прозвали према имену легендарног јунака Моби Дика.

ТРАГОМ РОДИТЕЉА

Да је Лисијен Боаје, позната француска певачица шансона, која је постигла највећи успех песмом „Причај ми о љубави", слутила да ће јој тако брзо кћи Жаклина постати конкуренткиња, вероватно би настојала да је још задржи у школи. Али кад се узме у обзир да је Лисијен Боаје позната у целом свету, као и отац Жак Пилс, онда није никакво чудо што је кћи пошла њиховим стопама.

Са песмом „Том Пилиби" 18-огодишња Жаклина је о-

својила Гран при евровизије у Лондону и тако отпочела своју каријеру. Убрзо је добила и неколико улога на филму, где обично пева најновије шансоне.

„Најмлађа шансонијерка Француске", како зову црнооку Жаклину, рано се упознала са уметничким животом. Још у детињству је путовала с родитељима по турнејама али се љути и сада, кад год се сети, што су је родитељи дали у интернат где је требало да се бори са алгебром и хемијом. Пре кратког времена Жаклина се верила са једним својим колегом.

ПУТ У ПРОШЛОСТ

У суптропским пределима Аргентине налазе се огромне прашуме познате под именом Чако. Досељеници су ове прашуме већ прилично искрчили мало ради скупоценог дрвета „квебрако", а мало да би створили планtаже памука.

У овом делу Аргентине сачувала су чистоћу своје расе индијанска племена Тобаси, Матакоси, Киригваноси, Пилагаси и Мокови. Већим делом и данас они живе номадским животом. Једино Мокови подижу своје колибе у близини градова. Скупине таквих колиба називају се „ла толдерија".

Од неколико грана, сламе, иловаче и старих џакова Мокови начине колибу и то већином дуж железничких пруга или на неком необрађеном земљишту. Зато су стално у опасности да их земљопоседници уз помоћ власти отерају са огњишта. То се дешава прилично често па групе колиба час нестају час се подижу... на другом месту. Поред осталог то се догађа и због старог обичаја да се колиба после смртног случаја у породици потпуно уништи, а преживели затим на другом месту подижу нови дом.

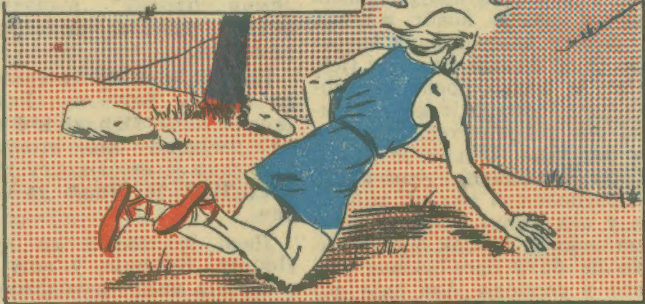

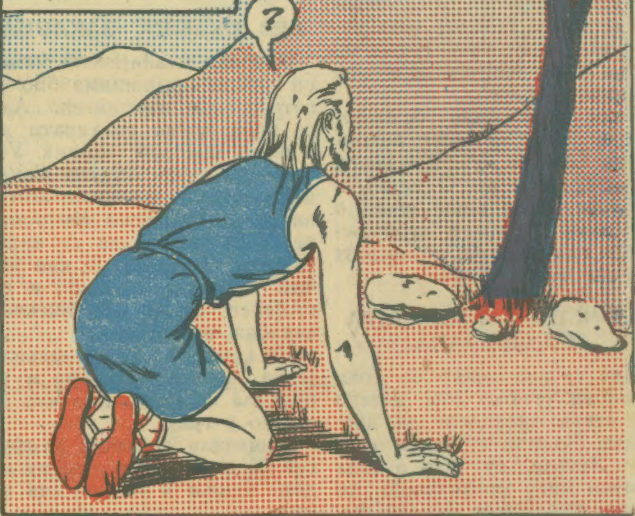
КИША ЈЕ РЕТКОСТ У ЧАКУ, А ВОДА СЕ МОРА ШТЕДЕТИ. ЈЕДНА КУТИЈА ОД КОНЗЕРВЕ СЛУЖИ ОВОМ ДЕТЕТУ КАО КАДИЦА ЗА КУПАЊЕ

У „толдеријама" нема ни школа ни болница. Већина Индијанаца остаје неписмена. Одбијају чак да живе под бољим хигијенским приликама, јер желе да све остане онако како је било за време њихових предака. Мокови су људи добре нарави, али за цивилизацију не показују нимало интересовања. Живе у близини насеља да би могли наћи посла. За време бербе памука целе породице крећу на рад, а добијени новац врло брзо потроше на ракију и разне бесмислице.

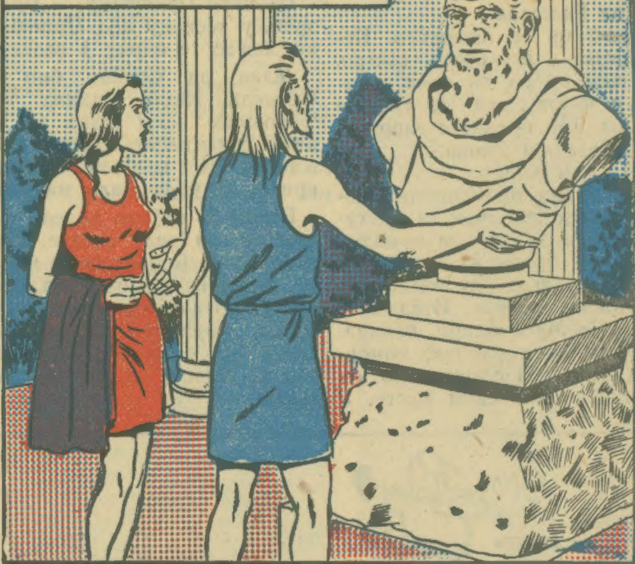
Кад нису запослени око памука баве се традиционалним грнчарством. Од мешавине иловаче и туцаних костију производе разне посуде које уобличавају голим рукама без икаквог алата, а готове пеку на отвореној ватри. Сваки предмет има друкчији облик, те се не зна да ли Мокови нису у стању да направе два иста предмета, или то баш нарочито неће.

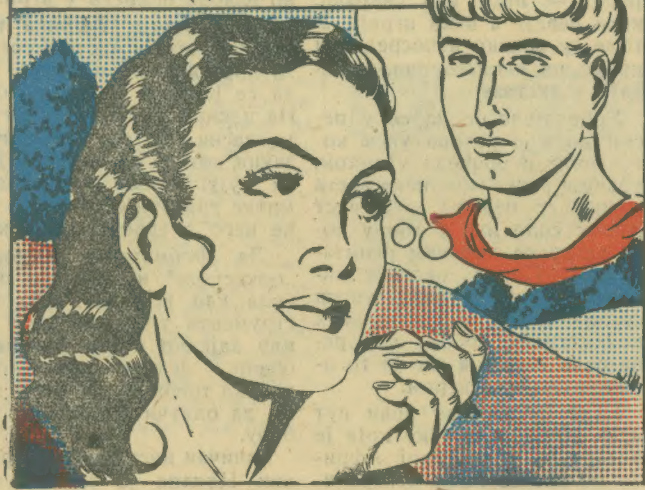
МАНДРАК и СНЕЖНИ ЧОВЕК

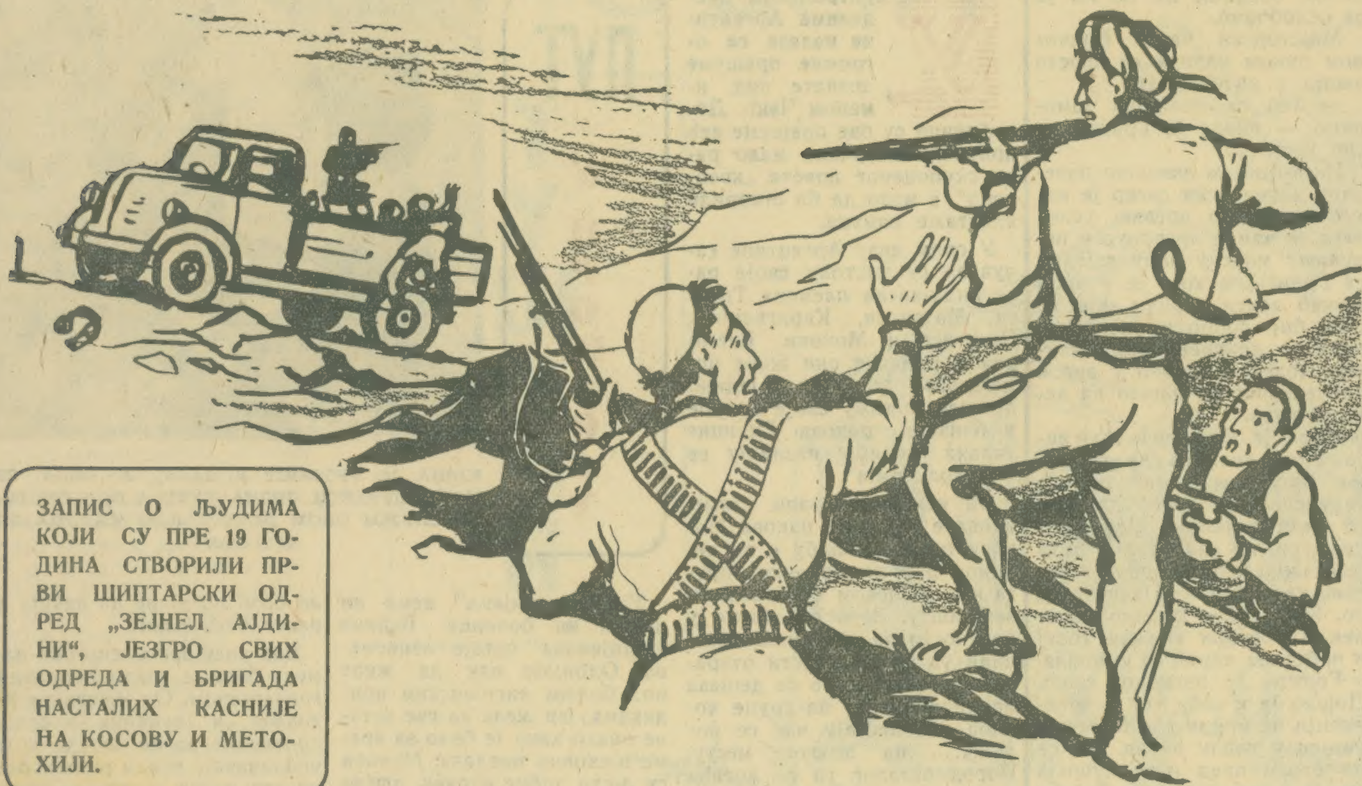

НАСТАВИЋЕ СЕ

ЗАПИС О ЉУДИМА КОЈИ СУ ПРЕ 19 ГОДИНА СТВОРИЛИ ПРВИ ШИПТАРСКИ ОДРЕД „ЗЕЈНЕЛ АЈДИНИ", ЈЕЗГРО СВИХ ОДРЕДА И БРИГАДА НАСТАЛИХ КАСНИЈЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ.

ОСАМНАЕСТ МЛАДИЋА

Малена узвишица на широком плодном пољу испод белих гребена Шаре данас је, као и пре, један од драгуља косовских. То је топло огњиште на коме се једне септембарске ноћи четрдесет друге године, крај мало познатог села Рамљани, зачео први шиптарски одред „Зејнел Ајдини".

Било их је онда осамнаесторо. Данас су живи шесторица. Остали су сагорели у пламену устанка. О њима, о људима којих више нема, о њиховим надама и стремљењима говори први командант одреда Фадил Хоџа.

ТРИ-ЧЕТИРИ КИЛОМЕТРА ОД ГЊИЛАНА

Дан се већ делио од ноћи а одред је био још далеко од места одређеног за предапак. Водичи су погрешили пут. Лутали су дуго и сада никако нису могли стићи до циља. Командант одреда Фадил Хоџа је наредио да скрену у шумарак. Лежали су притајени крај самог пута, три- четири километра далеко од Гњилана.

Неко их је приметио. Непријатељ је брзо стигао. Напали су их са свих страна и читав дан је трајала борба. Тек предвече завршио се последњи јуриш.

И један живот.

Са првим праменовима ноћи, одред је почео да одступа. Један за другим помаљали су се борци из својих заклона одакле су читав дан одбијали налете Италијана. Само је Муса Азири, осамнаестогодишњи радник, помоћник комесара одреда био непомичан на свом месту. У последњем судару зрно га је погодило посред чела. Иако су се извлачили под борбом борци нису могли да оставе мртвог друга. Носили су га дуго, четири пет километара и сахранили га код Слаковаца.

БЕЗ ИКАКВОГ ЗАКЛОНА

И трећи италијански камион крцат војницима био је готово сав изрешетан. Али се ипак могло очекивати да у њему има још живих. Устрептало срце Абдула Сакинија, младог радника, комунисте из Косовске Митровице, није могло да се више уздржи. Одједном је као нечим понесен скочио и из стојећег става, без икаквог заклона, нанишанио.

На камиону се усправила једна мрачна фигура и управила на њега цев. Дах је застао у грлу.

Нишанили су један у другог. У исто време чула су се два пуцња и — обојица су пали.

ПРВА ДЕЧАКОВА БОРБА

Дошла је позна јесен.

На путу Приштина — Призрен, у теснацу код Црнољева, лежао је одред у заседи.

Један од бораца био је Нечмеди Ниџо, радник из Ђаковице, који једва да је имао седамнаест година. Лежао је на крајњем левом крилу, истурен мало напред.

Борба је најпре почела на централном делу заседе. Испред Ниџе је још било мирно. Онда су се појавила три четири Италијана. Ишли су брзим корацима право ка њему — а он је био сам. Дечак се збунио и почео да виче:

— Фадиле, иду Италијани... шта да радим?

Командант је био негде на средини заседе и чуо глас младића.

— Пуцај, стићи ће ти помоћ...

Пуцњава је учестала. Два борца су одмах кренула ка дечаку, али док су стигли до њега, он је већ био срушио Италијане на земљу. То је била прва његова борба и победа.

Много се радовао пролећу четрдесет четврте. Оно је донело нове одреде и бригаде. У вољеном крају осећали су се зачеци новог живота.

Једног јунског дана требало је да однесе пошту у Пећ. Пут је водио преко неослобођене територије која је била сва испреплетена замкама и заседама. С њим је био и Гани Чардбоши, увек ведар и расположен младић који је и у она тешка времена сатима знао да говори о томе како ће бити организован живот у слободи. Али није доживео слободу као ни Нечмеди Ниџо. Док су се одмарали на једном застанку, сан их је уморне преварио. Наишли су Италијани...

ЗАМЕНИК КОМЕСАРА МАРЛАМ

Марлам Крупска је деветнаест година живео у својој породици сиромашног радника из Ђаковице. Отац је једва хранио чељад. И баш зато што се сам мучио уписао је сина у школу. Али је син није завршио и поред тога што је био добар ђак. Истеран је због учешћа у борби напредних омладинаца. Био је скојевац.

Кржљав и слабачак младић је био принуђен да се прихвати тешког физичког рада: на друмовима је туцао камен, копао тврде коловозе. Крхко тело је убрзо осетило последице, навукло је опаку болест. Али чим је почео рат, младе руке су примиле партизанску пушку.

Кад год је команданту одреда била потребна чвршћа и сигурнија рука тражио је нејаког Марлама без бојазни да ће посустати.

Дошло је и лето 1943. године. Одред је нагло растао. Од његових бораца и старешина створен је нов одред „Емин Дураку". Марлам је постао заменик политичког комесара.

Неко је у то време требало да пође у Ђаковицу. Раније је увек ишао Марлам и у граду извршио два атентата. Али сада је имао другу дужност. Ипак је решио да пође сам.

Лако је дошао до куће Диргет Вакшије, у коју је и раније увек навраћао. Ту је требало да се састане с неким друговима, али они још нису били стигли. Марлам је као и обично спокојно легао у постељу не слутећи да је кућа већ опкољена.

У поноћ су бануле жандарми. Најпре су покупили оружје и Марлам није имао чиме да се брани.

Три дана су га мучили и онда стрељали на Ландовици.

Из крви те младости и других бораца чији су гробови остали у овом крају као споменици срчаности, рађали су се нови одреди и нове бригаде састављене од Шиптара, Срба и Црногораца са Косова и Метохије.

ВЕЛИКИ УМЕТНИЦИ — ДОБРИ СИНОВИ

Ако се погледа живот великих стваралаца у уметности наћи ће се да су готово сви без разлике били добри синови који су се старали о својим родитељима. Овде ће бити речи о тројици највећих композитора класичне музике.

Хајдн је само до своје пете године живео у родитељској кући, али се још и у старости сећао, са највећим пијететом, како су отац и мати у свечане дане заједно певали песме, а он, са штапићем у руци тобоже дириговао. Кад год је могао помагао је материјално не само оца, мати му је рано умрла, него и браћу и сестре и рођаке. Редовно је посећивао своје родно место, а приликом једне од својих последњих посета, кажу да је клекнуо и пољубио праг собе у којој се родио.

Моцарт је у писмима „Своме добром оцу" наглашавао своју оданост и захвалност. Код њега је осећање за породицу било још појачано тиме што је његов отац по занимању био васпитач. Поред тога оба родитеља су пратила и њега и сестру на њиховим гостовањима и увек били уз њих — и у успеху, и у болести. Најпотреснији доживљај за Моцарта био је свакако онај када му је мати, која је била с њим на гостовању у Паризу, тамо умрла и он морао да је остави у туђој земљи.

Када се 24-огодишњи Моцарт посвађао са својим господарем, кнезом-надбискупом Хијеронимусом Колоредом, и ослободио се салцбуршког јарма, прва брига му је била да у многобројним писмима објасни оцу свој положај, обавести га о својим намерама и оправда свој поступак.

Годину дана касније настојао је свим силама, иако то по закону није морао, да добије од оца пристанак за женидбу, а после венчања да придобије очеву наклоност према жени коју је изабрао.

Бетовен, чије су успомене из детињства биле помућене сликом оца пијанице, волео је мајку оданом љубави до последњег часа. Када је на свом првом путовању у Беч добио вест да му је мајка на самрти, оставио је све и одјурио кући. У Аугсбургу му је нестало новца, па га је од неког добродушног адвоката позајмио да би наставио пут. Мајку је затекао у животу, али неколико недеља касније она је умрла.

После тога Бетовен је са 17 година морао да се брине о својој млађој браћи, да им буде и отац и мајка, јер на оца који је падао све ниже, долазио у сукоб са властима и најзад изгубио своје место на кнежевом двору — није могао да рачуна. Да избегне даљу срамоту Бетовен је ставио оца под старатељство. Власти су намеравале да га склоне у неки завод, али на молбу младог уметника то није учињено и отац је остао у породици до своје смрти.

Можда су само стварно добри људи у стању да стварају велика уметничка дела.

МУДРОСТ ЖИВОТИЊА

Једног јунског дана пецао сам рибу на реци Литл Махонинг када сам спазио једног ракуна — пише Џон Крил из Охаја у Сад — како улази у плићак. Из воде је извукао великог рака и ставио га на равну стену изнад реке. Смејао сам се у себи кад сам видео како је ракун то поновио неколико пута и поређао ракове, јер сам знао како се тешко отварају њихове љуштуре.

Око два сата доцније ракун се вратио и почео да окреће ракове на плочи. Узимао је једног по једног, преметао их час на једну час на другу страну и они су се полако отварали и ракун је у сласт појео њихово свеже наранџасто месо.

Било ми је потребно неколико минута да схватим колико је ракун био досетљив: сунце је загрејало стену, ракови су полако малаксавали на јакој топлоти и њихове љуштуре су се саме отварале.

„РАДИКАЛНЕ" МЕРЕ

Проблеми везани са сталним повећањем уличног саобраћаја решавају се у разним земљама и разним градовима на различите начине. „Градски оци" Тарбеја, на острву Тајвану, нису дуго разбијали главу над овим сложеним проблемом. Из тешког положаја извукли су се веома једноставно. Пошто у њиховом граду нормалном кретању аутомобила највише сметају бициклисти — рикше, они су предложили сваком сопственику аутомобила да купи по десет рикши са правом да их уништи. Тако би њих нестало са улица и пролаз остао слободан за кола.

„ЦРНА ГАЗЕЛА"

Тачност није била одлика америчке олимпијске победнице Вилме Рудолф. Из васпитних разлога Ед Темпл, тренер „Црне газеле" како је зову, применио је необично средство: за сваки минут задоцњења морала је да једанпут обиђе стазу. Пошто је једном задоцнила читаво пола сата, „откасала" је 30 рунди. Отада Вилма Рудолф стиже на тренинг чак и пет минута раније.

МУЗИКА АФРИЧКИХ ЦРНАЦА

Музички веома обдарени афрички црнци на својим забавама и ритуалним играма учествују сви заједно — неки као свирачи, неки певају а неки играју. У томе су толико непосредни и природни, елементарни, да падају у екстазу.

Уобичајено је да се у песми која је готово увек колективна и праћена музиком, убацује речитатив, нека врста говореног певања, или чист говор: соло или у збору који одговара хорским рецитацијама. Поред овога у инструменталну музику уноси се, као и код народа других континената, зборна или ређе соло песма, а све је то обично праћено игром.

Када Европљани први пут чују афричку музику која је различита у северној Африци од оне са Мадагаскара или Банту-Црнаца и Бушмана, изгледа им да је то општи хаос без ритма и мелодичности. Али доцније, када се ухо навикне, открива се склад и нарочито ритам који се савршено правилно понавља и по коме се веома хармонично изводе покрети у игри.

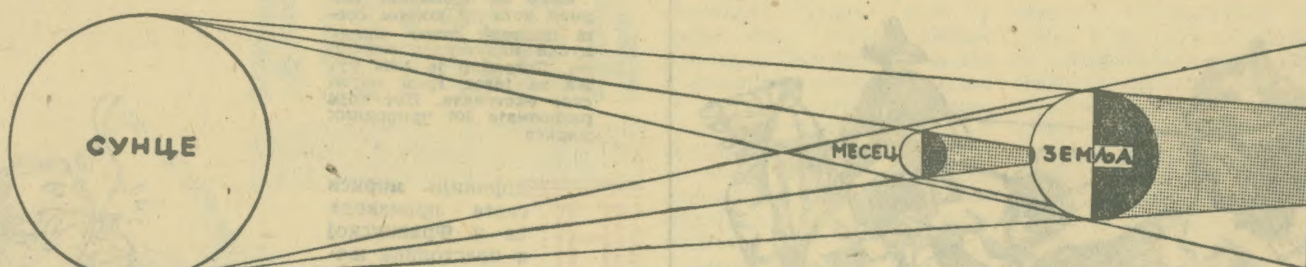
После Азије, Африка има најразличитије инструменте и то претежно веома старе мада се понегде уводе и нови. На некима се производе громогласни, готово стравични звуци док се на другима једва чују. Према томе динамичке градације су много веће него у европској музици.

За формирање њихових „оркестара" не постоје правила као код нас. Сви инструменти углавном могу да иду заједно и сви долазе у обзир. Једино сврха којој музика треба да одговара може да одлучи о њиховом избору.

Типичан инструмент афричких Црнаца је једнозвучни ксилофон — нека врста дрвене цитре са танким дашчицама по којима се удара маљићима. Има их у разним варијантама, чак и са тиквама које врше улогу резонатора. Каткад је он толико велик да на њему свира по неколико њих. Занза је слична — има дрвену кутију и низ металних или дрвених језичака који се прстима трзају. У бубњеве, дрвене или земљане, разних облика и према томе различитог звука, као и у оне пресвучене кожом удара се длановима. Од дувачких инструмената познати су сви из редова флаута, кларинета, обоа и труба. А они са жицама — разне варијанте цитре, харфе и лире и многобројне врсте чегртаљки, клепетаљки и звона допуњују многозвучност афричке музике која се изводи без диригента, просто по неком урођеном, интуитивном складу и гибању.

Све мање места...

У Енглеској, као уосталом и у другим земљама данас је у становима све мање места да би се могла уредити велика библиотека. Зато највећи број Енглеза своју жељу за читањем задовољава позајмљујући књиге из јавних библиотека. У књижарама се услед овога продаје мање књига а писци трпе јер им се хонорари исплаћују само од продатих примерака. Да би се унеколико уредило ово питање поднесен је Доњем дому предлог закона по коме чланови позајмних библиотека, кад год узму књигу на читање, плаћају по један пени који би се додељивао њеном аутору. Овај закон треба ускоро да буде усвојен.

ПОМРАЧЕЊЕ СУНЦА

Слику потпуног помрачења Сунца дао је и Владимир Галактионович Короленко (1853—1921), руски књижевник и публицист у својој приповетки „На помрчини". Ту се описује помрачење Сунца у августу 1887. године. Посматрање је вршено на обали Волге у граду Јурјевцу. Ево једног дела из те приповетке:

„Сунце пропада од минута до минута у широкој тамној мрљи. Иза облака показује се знатно окрњено...

Сад је то већ видљиво и простим оком. Томе помаже фина пара што се дими у ваздуху и ублажује заслепљујући сјај.

Тишина. Ту и тамо чује се нервозно, тешко дисање...

Пролази пола сата. Дан је још светао. Мали облаци покривају и откривају Сунце, што сада плива на висини у облику српа.

Међу младићима влада безбрижна живахност и радозналост.

Старци уздишу, старице некако хистерично јече, а понеко чак вришти и стење као да га боли зуб.

Дан почиње приметно да бледи. Људска лица попримају плашљив израз. Сенке људских фигура лебде на земљи, бледе и нејасне. Пароброд што плови низ реку пролази као неко привиђење. Његови обриси постали су блажи. Изгубили су одређеност боја. Количина светлости видљиво опада. Како нема згуснутих вечерњих сенки, нема ни игре светлости одражене на нижим слојевима атмосфере. И тај сумрак изгледа необичан и чудан. Пејзаж као да се расплињује у нечем, трава губи зеленило, планине као да се ослобађају своје тешке збијености.

Ипак, док остаје танки српасти обод Сунца, још влада утисак силно побледелога дана и мени се чини да су претеране приче о мраку за време помрачења. „Зар — мислио сам, та незнатна сунчева искра што је још остала и гори као последња и заборављена свећа у големом свемиру, тако много значи?.. Зар одмах, кад она угасне, мора наступити ноћ?"

И, ево, ишчезла је та искра. Она је некако немирно, као да се неком силом истргла иза тамне завесе, севнула златним блеском и угасила се. И заједно с тим разлила се земљом густа тама. Ја сам ухватио тренутак када је пред сумрак наишла пуна сенка. Она се појавила на југу и — попут великог покривача — брзо прелетела по горама, по рекама, по пољима, прешла цео небески простор, омотала нас и у једном тренутку измакла се према северу. Ја сам сада стајао доле, на плићаку обале и осврнуо се на гомилу. У њој је владао гробни мук... Људски су се ликови слевали у једну тамну масу...

Али то није била обична ноћ. Била је то таква светлост да је око нехотице тражило сребрни месечев сјај, што би се пробио кроз плаву таму обичне ноћи. Но нигде није било сјаја, није било плаветнила. Чинило се, као да се фини, за око у мраку невидљиви пепео расипа над земљом или као да најфинија решетка виси у зраку. А тамо, негде на страни, у горњим слојевима, осећа се осветљена зрачна даљина што продире у нашу таму спајајући сенке и лишавајући таму њена облика и густоће. Читавом узнемиреном природом јуре облаци у дивној панорами и међу њима се развија напета борба.., Округло, мрачно непријатељско тело припило се као паук на сјајно Сунце и они се заједно боре на висини иза облака. Некакав сјај што се прелива променљивим нијансама иза тамног штита даје овом призору покрет и живот, а облаци још појачавају илузију својим узбудљивим безгласним бекством."

КАКО НАСТАЈУ ПОМРАЧЕЊА, КАКВИХ ИМА И КОЛИКО ТРАЈУ

Помрачење Сунца настаје у време када Месец наиђе у простор између Земље и Сунца и заклони га делимично или потпуно. Помрачење Сунца и то само делимично може трајати највише око два сата, а потпуно помрачење не може да траје дуже од седам и по минута, али и то ретко, јер најчешће не траје више од 2 до 3 минута.

КАКО МЕСЕЦ, ИАКО МНОГО МАЊИ, МОЖЕ ДА ЗАКЛОНИ ЦЕЛО СУНЦЕ?

Сунчев пречник је 110 пута већи од Земљиног, а Месечев нешто већи од четвртине Земљиног пречника, па ипак Месец може потпуно да заклони Сунце, јер је много ближи Земљи, као што шаком коју држимо пред очима можемо заклонити планину на хоризонту.

ЗАШТО ПОТПУНО ПОМРАЧЕЊЕ ТРАЈЕ ТАКО КРАТКО ВРЕМЕ?

Посматране са Земље привидне величине Сунчевог и Месечевог котура приближно су исте, па зато Месец, када приликом помрачења пролази испред Сунца, само за кратко време може у потпуности заклонити Сунчев котур.

ДА ЛИ МЕСЕЦ МОЖЕ ПРЕЋИ ПРЕКО СРЕДИНЕ СУНЧЕВОГ КОТУРА А ДА НЕ НАСТУПИ ПОТПУНО ПОМРАЧЕЊЕ?

Привидне величине Сунчевог и Месечевог котура променљиве су, јер зависе од њихове удаљености од Земље, која се стално мења. Може се догодити да помрачење Сунца настане када је Месец на великом одстојању од Земље а Сунце на малом, па Месечев котур као мањи не може заклонити цело Сунце. Тада настају прстенаста помрачења, јер се око тамног Месечевог котура види Сунце као узани прстен.

ЗАШТО СЕ КОРОНА ВИДИ САМО ЗА ВРЕМЕ ПОТПУНОГ ПОМРАЧЕЊА?

Корона са свих страна окружује Сунце као неки светли ореол, али њен сјај много је слабији од сјаја Сунчеве површине (фотосфере), па се зато изгуби у светлости дневнога неба, исто као и звезде. Корона постаје видљива за време потпуног помрачења, јер Месец тада заклони целу површину Сунца, али не и корону.

ВИДИ ЛИ СЕ ПОМРАЧЕЊЕ ИЗ СВАКОГ МЕСТА

Помрачење Месеца види се из сваког места на Земљи у коме се Месец у тренутку помрачења налази изнад хоризонта. Потпуно помрачење Сунца може да се види само из оних области на Земљи преко којих у том тренутку прелази Месечева сенка која је широка око 200 километара и креће се од запада ка истоку.

Петнаест места у нашој земљи биће захваћено потпуним помрачењем и то: Дубровник, Титоград, Сплит, Задар, Мостар, Пећ, Пљевља, Приштина, Сарајево, Јајце, Крушевац, Ниш, Ваљево, Крагујевац и Неготин.

У Београду ће бити делимично помрачење. Сунце ће бити заклоњено око 99,5%. Почеће у 7 сати, 39 минута и 1 секунду, а завршиће се у 10 сати 3 минута и 1 секунду.

ЗАШТО СЕ ШАЉУ ЕКСПЕДИЦИЈЕ У ДАЛЕКЕ КРАЈЕВЕ РАДИ ПОСМАТРАЊА ПОТПУНИХ ПОМРАЧЕЊА СУНЦА?

Иако постоје неке методе за њихово посматрање ван помрачења, корона, хромосфера и протуберанце најбоље се виде при потпуним помрачењима, а пошто су она краткотрајна, и поред тога и ретка за једно одређено место на Земљи, астрономи приређују експедиције у далеке крајеве само ради оних неколико минута који им стоје на располагању за посматрање. Осим тога, само приликом потпуних помрачења Сунца може се мерити Ајнштајнов ефект, тј. скретање светлости са праволинијске путање у близини великих маса.

ДВА МИНУТА ТАМЕ НА ТЕЛЕВИЗИЈСКОМ ЕКРАНУ

На 1400 метара високој планини Јастрепцу биће постављене телевизијске камере за снимање помрачења Сунца. Биће постављена и посебна радио-емисиона станица преко које ће четири репортера — Југословен, Немац, Француз и Енглез — говорити својим слушаоцима о току преношења преко Авале у југословенску телевизијску мрежу, а из ње преко Трста у контролни центар евровизије у Милану одакле ће је преузимати све земље укључене у евровизију. Пренос с Јастрепца трајаће 12 минута: од тога ће у току 2 минута на телевизијским екранима бити потпуна тама.

КАДА ЋЕ БИТИ ПОНОВО ПОТПУНО ПОМРАЧЕЊЕ

Још су стари вавилонски посматрачи неба приметили да се ред помрачења — Сунца и Месеца — понавља сваких 18 година и 10 дана.

Поред овог потпуног помрачења које ће се догодити 15. фебруара 1961. године, до краја овог века у Европи ће наступити још три потпуна помрачења: 20. маја 1966, 22. јула 1990. и 11. августа 1999.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Колико може бити помрачења у току једне године?

Има ли година без помрачења Сунца?

Приликом помрачења Сунца с које стране наилази црни котур Месеца: с леве или десне?

Може ли да се чита књига приликом потпуног помрачења Сунца?

Зашто помрачење Сунца гледамо кроз зачађено стакло?

☆

Број свих помрачења Сунца и Месеца у току године не може бити већи од 7 ни мањи од 2. Године 1935. било је седам помрачења: од којих је пет Сунца и два Месеца.

☆

Без помрачења Сунца не може бити ни једна година. Сваке године догоде се бар два помрачења Сунца.

☆

Месечев котур наилази на Сунце с десне стране и креће се на лево.

★

При пуном помрачењу Сунца не можемо читати књигу.

★

Ако је Сунце макар и делимично заклоњено Месецом не сме се гледати незаштићеним очима. Сунчеви зраци опале најосетљивији део мрежњаче у оку и јако сузе оштрину вида по више недеља, а некад и за цео живот. Један летописац из 13. века каже: „Од овог знамења умало људи не осташе без вида". Ако немамо ништа боље, онда очи можемо заштитити густо нагарављеним стаклом помоћу свеће. Стакло се мора потпуно загаравити да кроз њега Сунчев диск изгледа као оштро оцртан круг без зрака и ореола. Да буде згодније, зачађену страну покријмо другим чистим стаклом и крајеве облепимо хартијом.

ДА ЛИ ЈЕ НЕКИ НАШ НАУЧНИК УЧЕСТВОВАО У КОЈОЈ ЕКСПЕДИЦИЈИ ЗА ПОСМАТРАЊЕ ПОТПУНОГ ПОМРАЧЕЊА СУНЦА?

Ђорђе Станојевић, професор Велике школе, учествовао је у експедицији коју је на предлог чувеног француског астронома Жансена послала српска влада у Русију ради посматрања помрачења од 19. августа 1887. Он је учествовао и у једној француској експедицији која је 1899—1900. проучавала појаве на Сунцу из Сахаре.

КОЈЕ ЈЕ НАЈСТАРИЈЕ ПОТПУНО ПОМРАЧЕЊЕ СУНЦА ПОСМАТРАНО ИЗ НАШЕ ЗЕМЉЕ О КОМЕ ПОСТОЈЕ ЗАПИСИ САВРЕМЕНИКА?

Најстарије потпуно помрачење Сунца које се видело из наше земље, а о коме постоје писани подаци, јесте оно од 3. јуна 1239. које је описао сплитски архиђакон Тома. Он је записао да су се приликом помрачења виделе звезде као у ноћи, да се помрачење видело из целе Европе, али да није било видљиво из Азије и Африке, као што је накнадно од других сазнао.

КАД СМО БЛИЖИ СУНЦУ: ЗИМИ ИЛИ ЛЕТИ

Путања Земље има облик елипсе, због чега се Земља приликом обиласка око Сунца налази овоме час ближе час даље. Од 22. децембра до 21. јуна Земља се удаљује од Сунца, а од 21. јуна до 22. децембра она му се приближава.

ЗНАО САМ АЛИ САМ ЗАБОРАВИО...

Површина Сунца већа је за око 12.000 пута од површине Земље, а његов обим је већи за око 1,300.000 пута од Земљиног. Сунчева маса је 333.000 пута веће од Земљине, а 750 пута од укупне масе свих планета.

... КРОЗ ИСТОРИЈУ

Догађа се — истина ретко у једном одређеном месту на земљи — да се изненада, усред дана, угаси блистава светлост Сунца и сумрачна тама прекрије земљу. И док се на небу, на месту где се налазило Сунце, око тамнога круга шири бледуњава светлост короне у виду прстена неправилних спољних ивица, људе и животиње обузима страх, нагонска стрепња да су заувек изгубили најмоћнији извор светлости и топлоте, извор од кога зависи њихов живот.

Ова појава, коју астрономи називају потпуним помрачењем Сунца, свакако је једна од оних небеских појава које остављају најупечатљивији утисак и на најхладнокрвнијег посматрача. Код неуких људи она изазива страх, а дивљење код оних који знају да су сведоци само једне редовне природне појаве, која поред своје величанствености и узбудљивости не може имати никакве штетне последице ни за кога.

У давна времена, пре него што су научници на основу вековних посматрања докучили како настају помрачења и пре него што је њихово сазнање продрло у широке народне слојеве, примитивни људи су покушавали да их на свој начин објасне. Тако су на свим странама света постале приче у којима се за помрачења окривљују разни богови, демони, хале и друга ванприродна бића и узроци. Ови производи маште преносили су се од уста до уста и одржавали много столећа па и хиљадама година и то напоредо са открићима науке и њеним успесима за што тачније прорачунавање времена помрачења и места са кога се може видети. Отуда разна веровања о помрачењима потичу из времена првих забележених историјских збивања, а има их која се и данас одржавају.

Према најраширенијим веровањима о узроцима помрачења до њих долази зато што нека неман, змија, ала, демон прогута Сунце. Постоје, међутим, и нека друга објашњења. Кинези су, на пример, веровали да се Сунце помрачује за време борбе коју на небу воде једнорози, или кад једнорог Ки—лин покушава да га прогута. По старом веровању у нашем народу, Сунце приликом помрачења нападају але са две главе и по шест прстију на рукама и ногама, или на њега насрћу вештице или ђаволи. Окрњени круг објашњава се тиме што је нека огромна змија зграбила Сунце у намери да га прогута.

Поред страха, помрачења су изазивала и радозналост. Било је увек људи који су све ове појаве пажљиво посматрали и своја запажања бележили да би их после преносили на потомство. Бележења су вршена још у веома давна времена. Помиње се једно помрачење које су посматрали Египћани 2720. године, а друго виђено у Кини у XXII веку пре наше ере. Много каснијег датума је помрачење које се видело из Ниниве 930. године пре наше ере.

У каснијим вековима има све више забележака о помрачењу, јер су о њима водили рачуна не само астрономи већ и историчари и хроничари, који су поред осталих догађаја бележили разне необичне појаве на небу. То су чинили и наши стари летописци, те захваљујући њиховој ревности располажемо неким подацима о помрачењима која су се видела из наших крајева. Бележили су датум и час појаве, као и нека своја запажања о томе. И њих су, наравно, највише импресионирала потпуна помрачења када су се на небу, по дану, могле угледати звезде. Према записима наших посматрача, звезде су се виделе приликом помрачења од 1. јануара 1386. и 17. јуна 1433.

Појављивање звезда је готово редовна појава приликом потпуних помрачења, те о њој многи говоре. Понекад је изузетно мрачно, као за време праве ноћи. За време помрачења 15. августа 310. године пре наше ере било је толико мрачно да се могло сасвим поверовати да је ноћ, а свуда по небу виделе су се звезде. Слично је било и 1560 године: мрак је био, каже се, толики да човек није видео где ногом да стане. Чувени астроном Халеј, за време помрачења 1715. године видео је голим оком планете Меркур и Венеру и звезде Козу (Капела) и Алдебаран, а на једном одређеном месту на небу набројао је још 22 слабије звезде.

Изузетно, али и то се догађало, за време потпуног помрачења на небу види се и нека комета. Сенека, позивајући се на Посидонија, тврди да се за време једног помрачења видела комета која је иначе због близине Сунца била невидљива.

Раније није било тако једноставно посматрати помрачење Сунца. Због јаког сјаја Сунце се могло посматрати само ако је помрачење било рано ујутру или касно предвече, када се клонило хоризонту. Но људи су се досетили па су помрачење посматрали посредно: у широки суд налили би уље, јер оно упија јаке светлосне зраке, па би у њему као у огледалу пратили наилажење Месечевог котура преко Сунчевог. Овај начин посматрања био је познат у старом веку, а употребљавао се и то не тако давно, и у нашем народу. Сунце се „хватало" у глеђосаној ћаси или тепсији напуњеној водом.

ТЕЛО КАО У ЖДРЕБЕТА — ИСТРАЈАН КАО ЛАМА — ПОТСЕЋА НА АНТИЛОПУ — У СУШТИНИ ФИНА ЖИВОТИЊА

НИ ЛИСИЦА... НИ ВУК

Дон Педро и Тани разговарају поред логорске ватре:

— Десет пезоса су лепе паре!

— За једног агу ара-гуазу — додаде Педро док је џарао ватру.

— Кад сване ја ћу покушати срећу. Онда они долазе у Салитрал — закључи дон Тани.

У свануће Тани оде до свог мршавог коња, оседла га, прегледа ласо, и одјаха према сланој мочвари.

У недоглед се протеже равница Салитрал. Земља је сува и тврда као асфалт. Биљка „индијанска со" једина подноси слани састав земље и расте у овим пределима стварајући нешто налик на мале травњаке. Иначе је земља потпуно гола — покривена финим кристалима соли на којима остају трагови разних животиња: барског јелена, пампаског ноја и гривастог вука — агуара-гуазу.

Тани јаше и мисли на десет пезоса. Одједном он се трже. Прво се подиже на седлу, а онда полеже на врат коња и подбоде га мамузима. Коњ се пропе и полете у галопу, а Тани скиде ласо са седла. На 50 корака испред њега трчао је својим незграпним љуљањем гривасти вук.

— Диез пезос! — крикну Тани и то му даде снагу да јурне преко равнице. На тврдој земљи. Ударци копита одјекивали су као по дрвету.

Вук застаде да погледа и ослушне. Шта се то збива? Његове кратковиде очи му ништа не казују а ветар који дува у противном смеру од његовог трка оставља га без оријентације. Осећа опасност али је не разазнаје. Бежи даље, само размак између њега и јахача постаје све мањи. Вук је избезумљен. Овог непријатеља он још не познаје. Његово искуство је затајило. Осим преријског пожара још га ништа није потерало у такав избезумљен трк. Једна сенка прелете му испред очију, затим га нешто поче да стеже око врата, а нека непозната сила га сруши на земљу.

— Диез пезос! — заори се одушевљени глас преко степе.

СЛИКА У РАДНОЈ СОБИ

Зоолог др Криг препричао је овај догађај по речима дон Танија. У његовој радној соби налази се велика уљана слика агуара-гуазу, велике лисице или гривастог вука. Крзно му је боје лисичјег, али је још жућкастије, глава дугачка, а велике уши постављене су белим длакама. Једна врста гриве, по којој је и добио име, покрива му врат и плећке и даје му необичан изглед. Још чудније је његово издужено тело као у ждребета, насађено на врло дугачке ноге.

Слика овог вука буди сећање на саване и мочваре Јужне Америке.

Али га зато треба видети у покрету. Иде лено а истрајан је као лама или камила. Из даљине подсећа на антилопу, којих у тим крајевима и нема. Називају га вуком, а уствари он је велика снажна, лисица, али у суштини фина животиња.

Свој плен: разне птице, гуштере и дивље заморчиће тражи у трави. Хвата их загрижајем чељусти и гута у једном залогају. Лови пужеве и једе плодове коперниција-палме. Живи као усамљеник осим у време парења. Младунци су му као и младунци свих врста лисица — у почетку живота сивоцрни. Ноге им се издуже тек после неколико месеци за разлику од камила, коња и жирафа, који се рађају са дугачким ногама.

У малој вароши Корумба, која се налази на рубу Гран-Чакоа, код препродавца који су их набавили од урођеника-Индијанаца могу се наћи кожице агуара-гуазу. Ова ретка и малобројна животиња брзо ће сасвим нестати, јер ловци, похлепни за новцем, не штеде ни једну која им дође на нишан.

Седамнаест милиона марака

Код опсерваторије Кит Пик у Тускону, у Аризони, треба да буде изграђен највећи сунчани телескоп на свету чија ће изградња стајати 17 милиона марака. Намењен је посматрању сунчаних флека.

Како се производе мириси који су широм света пронели славу француске индустрије парфема. Потребно је 2.000 ружа за један грам мирисног екстракта. Нос који распознаје 500 природних мириса.

ОН СЕ НИКАД НЕ ВАРА...

Најфинији мириси света производе се у Француској а престоница њене индустрије парфема је јужњачка варош Грас. Окренут према мору, заштићен са запада побрђем а са севера и истока огранцима Алпа, Грас представља прави рај. Сунце у току године греје његове заталасане пољане и цветне баште 2.700 часова. На његовом плодном тлу успева најдивније и најароматичније цвеће као што су јасмини, руже, нарциси, мимозе, геранијум, љубичице, еукалиптус, наранџин цвет и мирисни цветићи бора и кипариса. Није онда чудо што је Грас постао светски произвођач мириса.

Прве парне дестилације појавиле су се у Грасу још у XVII веку а данас ту има 20 фабрика мириса које су у 1959. години произвеле парфема за 30 милијарди динара. Око 20.000 људи и жена у целој области живе од брања цвећа и ароматичног биља, а у фабрикама ради 2.000 радника. Љубичица се бере од јануара до марта, мимоза у фебруару, ружа у мају, јасмин у јулу, августу и септембру, рузмарин у новембру а ловор и лавендла крајем новембра и у децембру. Из Африке се добијају екстракти и есенције лимуна и наранџе.

Производња мириса представља праву вештину. Добар производ се може добити само усклађивањем вештине хемичара и мајстора „миришача". За добијање килограма есенције мириса наранџе потребно је 1000 килограма њеног цвета док се за грам ружиног екстракта уништи 2.000 дивних цветова. Да би се добио 1 килограм есенције лимуна треба уништити све лимунове са Азурне обале!

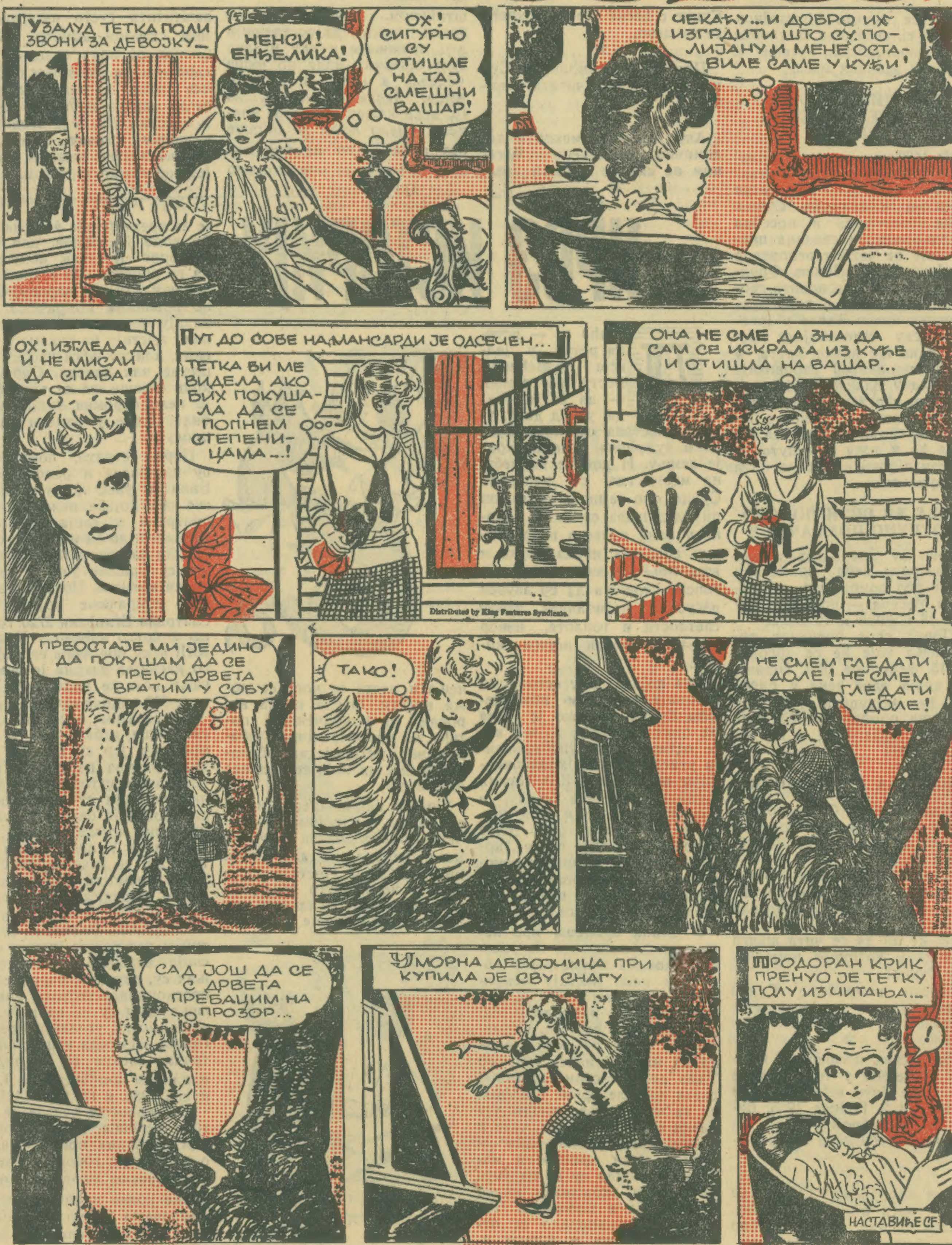
Као што у винарству постоје кушачи тако у индустрији мириса господаре „миришачи". Њих скраћено зову „носеви". Миришач се никад не вара и његов нос је поузданији од најсавршеније хемијске анализе. Довољна је једна његова реч па да производ који вреди милионе динара, добијен најкоректнијим поступком, не буде отпремљен на тржиште већ бачен на ђубре.

И поред најсавршенијих уређаја и савременог технолошког поступка још мириси крију у себи нека својства која се не могу измерити и технолошки одредити. Ту долази у помоћ нос који има да оцени да ли мирис има „душу". То је разумљиво јер је за добијање једног мириса потребно обично 15 до 20 разних састојака а у неким случајевима и до 300!

Да би мирисање било ефикасно миришач мора да је потпуно здрав, одморан, духовно прибран и уравнотежен. Најмања нервоза или унутрашњи немир могу да пореметe правилност његове оцене. Лабораторија у којој ради темперирана је и херметички заштићена од промаје, прашине, дувана и страних мириса, дима и арома.

Занимљиво је да су вештачки електронски носеви познати под именом олфактометри и одориметри мање прецизни од људског или животињског њуха. Људско чуло мириса услед недовољне вежбе није изоштрено као животињско. Пас или пчела могу да распознају мирис једног грама фенилисоцијаната раствореног у 10.000 литара воде! Недавно се у Грасу запослио један слеп човек који је радио у једној перионици и по мирису распознавао рубље сваке муштерије.

Најпознатији миришач у Грасу је М. Карл на чијем се радном столу увек налази бочице и епрувете преко 400 разних мириса које употребљава за стварање чувених парфема у свету. Они су биљног или животињског порекла а њиховим усклађивањем, као акордима у музици, стварају се успеле комбинације које одушевљавају потрошача. Карл ради преко 50 година и створио је више од 15 чувених парфема. Свет врло споро прима нове мирисе. Потребно је често више година да се неки мирис дефинитивно прихвати.

ЈАНУАР 2.000. ГОДИНЕ

За роман о будућности „Јануар 2.000. године" париски новинар Жозе ван ден Еч је добио у Лугану међународну награду. За најбољи научно-фантастични роман између 254 понуђених проглашено је дело Швајцарца Пјера Версена и додељена му је прва награда.

АНГОЛА

Паоло Диор де Новаес, португалски војсковођа и нећак фамозног Бартоломеа, заузео је 1574. године приморске територије Анголе око Лоанде, садашњег главног града. Краљ Конга је такође желео да има ову територију али су га Португалци предухитрили и запоселили добар део.

Тако је Португалија на обали Африке побола своју националну заставу и себе уписала као силу која поседује прекоморске територије.

После продирања у унутрашњост и заузимања већег дела земље, Португалци су са урођеницима закључили 1580. године мировни уговор по коме је Ангола изгубила независност и постала португалска колонија. Од првог дана, Португалци су завели суров и неподношљив режим за домороце.

Племена су због таквих поступака колонизатора почела да се организују за борбу против њих. Анголска краљица Гинда Банди је ујединила племена Анголе, а 1640. је отпочела борба против Португалаца под њеним вођством.

У прво време Анголци су имали успеха, ослободили су добар део територије и извојевали неколико победа над португалском војском. Али, Португалија је послала војна појачања и устаници су били потиснути далеко у унутрашњост. Убрзо се ратна срећа опет окренула. Уз помоћ холандске војске устаници су поново изашли као победници, али су савезници злоупотребили своју улогу — хтели су да им натуре своју власт и да постану други колонизатори. Португалија је ово стање искористила — послала нове војне снаге, које су поново заузеле целу територију Анголе.

Борбе су окончане 1648. за кључењем мировног уговора на основу кога је Португалија опет стекла право колонијалне силе.

Урођеници су нов устанак подигли 1684. године, али слабо организован брзо је био угушен. Краљ Конга је 1665. напао португалску војску и заузео целу земљу, али се после годину дана морао повући јер су Португалци послали много јачу и боље наоружану војску.

Крајем XIX века почела је борба за интересне сфере у Африци између европских сила. За територију Анголе биле су заинтересоване: Енглеска, Француска, Немачка, поред Португалије, а од афричких земаља Конго и Родезија. Португалија је осетила с које јој стране долази опасност, па је приступила вођењу преговора са заинтересованим силама: 12. маја 1886. закључила је уговор са Француском, 30. децембра са Немачком, 11. јуна 1891. са Енглеском, 25. маја исте године са Конгом. На основу тих уговора Португалији је признато право колонијалне силе над овим територијама па су тада углавном одређене и границе, сем оне према Родезији.

И поред постојећих уговора, питање ове територије је опет пред други светски рат постало спорно између самих земаља потписница: Енглеске и Немачке. На крају је дошло до закључења уговора на основу кога је Немачкој признато право колонијалне силе над Анголом, а 1932. када је Португалија ојачала уз подршку осталих сила поново је постала колонизатор Анголе.

Данас Ангола има око 4,500.000 становника од којих су око 80.000 Европљани, око 50.000 мулати, а остало су урођеници. Између река Квaудо и Окаванго има нешто мало патуљака и Бушмана, који се углавном баве ловом.

Урођеници припадају Банту црнцима. Међу њима се разликују: старији на северу, који се баве сточарством а млађи, на југу, сточари су крупнијом стоком.

Последњих година на северу су се населили народи слични бамитском становништву Сомалије. Баве се ловом, а поред тога познати су и као веома добри трговци.

На западном делу Анголе настањена су племена Баконго, Амбууду, Баннано, а у унутрашњости Имбангале, Тјакве, Балунда, Бене, Лулуа, док су на југу племена Генгела и Овамбо.

По територији Ангола је већа четрнаест пута од Португалије а налази се на западној обали Африке — између Атлантског океана, Јужноафричке уније, Централноафричке федерације и Конга. Анголи припада и мала енклава Цабинда, која се налази северно од ушћа реке Конга, између Атлантског океана и Конга.

Обала Анголе је дуга 1600 километара, али је слабо разуђена; има само неколико природних лука, које су настале дејством морских струјања.

Уз обалу се простире ниска, уска и песковита низија — нарочито на северу, која ка унутрашњости постепено прелази у висораван. Највећим делом ова висораван припада јужној екваторијалној вододелници и раздваја два велика речна слива Конга на северу и Замбезија на југу. Највећа је висораван Беле — на 2000 метара надморске висине, у југозападном делу Анголе. Висоравни гледане с мора, личе на планине и због тога су добиле назив сиере. Најпознатије међу њима су Сиера де Ахело, Сиера да Нумпако, Сиера да Андраде Карво са врхом Моко. У југоисточном делу Анголе налази се удолина Калахари.

Клима је тропска. Температуру ублажавају у унутрашњости свеж висински ваздух, а на ниској обали хладне бенгалске струје и издизање хладне воде из дубина мора када дувају ветрови с копна. Средња годишња температура Лоанде која се налази на мору — износи 23 степена. Зими је ваздух сув, а облака има мало.

Реке се слабо користе за саобраћај. Кунеме увек у време суша готово сасвим усахне, а Окаванго се излије у затворену котлину у којој се налази језеро Ниами. Квандо се такође излива у котлину Зањати. Реке Анголе имају велики енергетски потенцијал — на преко 100 милијарди киловат-часова годишње.

Биљни покривач је најбољи сведок количине и распореда киша. Најјужнији део је пустиња која према северу прелази у пустињску и најзад у травнату степу. Пустиње су без биља, тек понегде понека пустињска биљка никне.

Основна карактеристика народа Анголе је заосталост. Португалија води политику „затворених врата“, отежава улазак страног капитала и на тај начин успорава и развој привреде.

Урођеници гаје просо, кукуруз, грах, грашак, бундеву, манутот, јамс, бабете, банане, земни орах и уљану палму. Производе наркотична средства из конопље и дувана, а опојна пића из проса, кукуруза и још неког зрневља. Баве се ткањем, obрадом дрвета, грнчарством и ковањем.

Уместо кућа, домороци имају колибе. У западним деловима Анголе оне личе на купе, у источним на цилиндар са чунастим крововима, док су на северу у облику квадрата. Градови и већа насеља су почели да се развијају тек после доласка Европљана.

Управа у овој португалској колонији је строго централистичка. На челу се налази министар за прекоморске територије са седиштем у Лисабону. Генерални гувернер је извршни орган кога именује влада Португалије. Главни задатак локалних управних органа је регрутовање црначке радне снаге која се у Анголи углавном продаје рударским и плантажним компанијама.

Политика асимиладоса је од посебног значаја у португалској колонијалној политици. Циљ јој је да бар у извесној мери створи неку врсту средње класе која ће служити колонијалним властима. Чим урођеник достигне одговарајући ниво „португалске цивилизације“ стиче и право да ужива привилегије белог човека — може да постане португалски грађанин. А да би то постигао, добио степен асимиладоса, треба да европски живи, да течно говори и пише португалски, да је трговац односно да му занимање има одговарајући финансијски статус, да је завршио војну обавезу и што је најважније — да је католик.

У Анголи ропство и данас постоји: у облику присилног рада, коме је званични назив „усмеравани рад“. У рудницима дијаманата, плантажама кафе, на државним радовима: изградњи путева, канала, сечи дрвета и другим — робови су главна радна снага.

Друга врста присилног рада је — извоз радне снаге. У овој колонији постоји читав систем лова на људе. Основну станицу представљају локални органи чија висина провизије зависи од тога колико су црнаца уловили и продали белом администратору.

НОВА ЗВЕЗДА НА ЈУЖНОМ НЕБУ

Најмање видљива звезда, најслабије светлости, откривена је на јужном небу. Због тога се ова звезда може ухватити само најосетљивијим фотографским плочама. Сунце је од ње сјајније око два милиона пута.

Звезду која је удаљена око 30 светлосних година, открио је доктор Луитин са универзитета државе Минесоте. Једна светлосна година износи отприлике 9,6 милиона километара. Земљи најближа звезда је Алфа Центуари која је удаљена 4 и четврт светлосне године.

Доктор Луитин каже да је звезда веома црвена и да је ухваћена на црвену плочу. Већ њена боја указује на њену температуру. Плаве звезде су најтоплије, док су црвене најхладније и исто тако најмање видљиве. Сунце, које је жуто, налази се негде на средини ове две крајности.

Астрономи још нису могли да установе величину ове звезде и за то ће требати можда још добра година дана. Звезда се налази у сазвежђу риба, које се може видети на јужном небу рано увече. Тамне звезде помажу научницима за процењивање односа између светлости и масе.

ТЕЛЕВИЗИЈА НА ДВА ЈЕЗИКА

У Ташкенту је довољно притиснути дугме на телевизору па да се добије емисија на два језика: руском или узбекистанском.

ЧОВЕК С РИБОМ У РУЦИ

Уметност за забаву

Фигурица човек с рибом израђена од слоноваче представља нову врсту уметности која веома брзо стиче популарност међу колекторима, љубитељима уметности и посетиоцима музеја. Ову примитивну скулптуру издељао је од дрвета један Еским који живи на обали Хадзоновог залива где поново оживљава стваралаштво домаће примитивне уметности. До сада је продато у Сједињеним Америчким Државама више хиљада оваквих ескимских скулптура.

У Њујорку је пре три године основан музеј примитивне уметности у коме су поред ескимских скулптура изложени и многи други предмети сакупљени широм света. Неке од најлепших и најинтересантнијих примерака из овог Музеја приказујемо вам на слици.

МЕКСИКО: ДЕВОЈЧИЦА (висока 25 сантиметара) ОД ГЛИНЕ У ЉУЉАШЦИ. НАЛАЗ ЈЕ СТАР ПРЕКО 1200 ГОДИНА

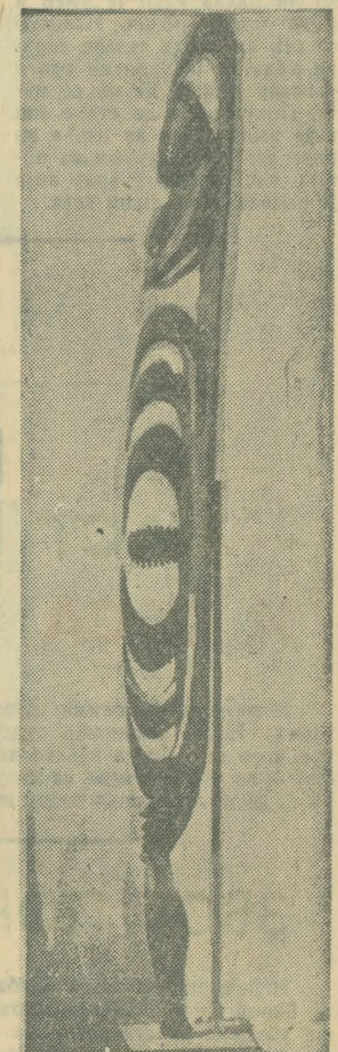
МЕКСИКО: МАЛИ ЧОВЕК (28 сантиметара). НАЛАЗ ЈЕ СТАР ПРЕКО 1000 ГОДИНА

НИГЕРИЈА: ЛЕОПАРД СА ЛИКОМ МАЧЕТА

КОНГО: ДРВЕНА МАСКА ИЗ 19. ВЕКА

НОВА ГВИНЕЈА: ФИГУРА РАТНИКА (висока 243 сантиметара)

ЛОВ на људе

Пре извесног времена у Паризу је изишла књига М. М. Лелонга под насловом: „У Патагонији и Огњеној Земљи“. У њој су изнесени и подаци како су бели „цивилизатори“ уништавали Индијанце.

Власници великих поседа давали су по једну ливру стерлингу својим пастирима ако убију домороца који покуша да бежи или да га неко други спасе. У тој књизи наводе се речи очевидаца — да су многи од тих јадника страшно израњављени. Један је изгубио руку, други ногу, трећи шаку. Једна петнаестогодишња девојчица имала је размрскано колено пушчаним метком. Један младић од двадесетак година носио је рану у стомаку, други на стопалу, једној жени је исцурело око, једном човеку је метак раскрвавио доњу усну и избио зубе.

Остала су нам сачувана имена извесних џелата — каже на једном месту писац Лелонг. То је један Шкотланђанин, Мак Лин, који је „радио“ за рачун друштва „Прима Аргентина“, други, Енглез, звао се Ајслоуп. Био је у служби акционарског друштва „Експлотадора де ла Тиреа дел Фуего“. Познате су речи овог чувеног зликовца:

— Индијанци су што и лавови. Док су мали умиљати су, кад одрасту постају звери. Најбоље је да се одмах тамане, да им се раса затре.

„Године 1893, Морис Браун је основао једно предузеће. Од чилеанске владе добио је концесију на 70 година да експлоатише 1,200.000 хектара земље. Да би се тај терен користио, било је потребно извршити обезбеђење од евентуалних напада домородаца, који су живели на својој земљи. Један од акционара дошао је да види земљу у коју је уложио новац, па је рекао неком господину од речи до речи: „Чему толико саучешћа према тим дивљацима. Сваком Индијанцу следује куршум“.

КОБНА ВЕРНОСТ

Ова штампа Јужне Африке последњих недеља је писала о једном сликару који се удавио због претеране љубави свог пса.

Познати сликар декора из Капа, Хени Лоув, стигао је уочи Нове године у посету свом пријатељу Едмунду Калверу који је живео у својој вили на ушћу реке Берг удаљеној неколико десетина миља од Морисбурга. Са собом је повео и свог омиљеног боксера Фођија. Време је било лепо и топло, и сутрадан по доласку уметник је пошао у шетњу па пролазећи поред реке одлучио да се окупа у свежој води.

Фођи је био жељан игре, скакутао око свог господара који је био слаб пливач али је умео мирно да лежи на леђима у води до лица. Боксер се навикао на тај његов непомични положај у води као да је мртав, и више се није узбуђивао.

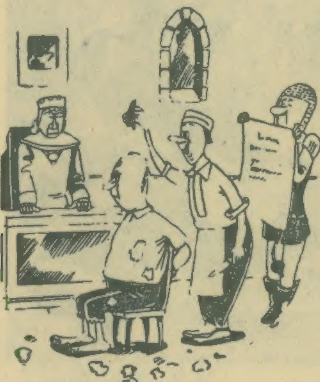
Али сликар је наједном осетио да цвокоће и почео брзо да плива како је умео и знао, према обали. Налазио се већ на домак зелене ливаде када га је ухватио грч а у глави почело да му се мути. Покушао је да стане али није имао снаге да изиђе из реке па је крикнувши за помоћ, пао поново у воду која је почела да му пуни уста.

Фођи је весело скакутао на обали посматрајући нову игру свог господара. Али, то је све приметио и један пролазник који је шетао са својом ћерчицом. Схвативши да је живот купача у опасности збацио је са себе одело и загњурио се у хладну реку. Са неколико снажних замаха допливао је до несрећног Лоува и шчепао га обема рукама. Искежених зуба Фођи је дојурио и режећи насрнуо на њега бранећи забављање свога господара.

— Умири се, штене једно! — драо се из свег гласа спасилац — удавиће се човек...

Речи нису помагале и пас је и даље кидисао на човека који је за тренутак оставио Лоува и обема рукама стао да тера пса из воде. Боксер је жестоко лајао и спасилац се једва повратио жртви. Али за тих неколико драгоцених тренутака вода се склопила над несрећним Лоувом. Када је човеку пошло за руком да умири пса и кад је овај видео да је господар ишчезао почео је да урла а пролазник је поново заронио. Само, било је већ касно. Матица је однела сликарево тело према мору и оно није пронађено.

Фођи као да је постао свестан своје кривице. Откако нема господара он по цео дан цвили у штенари и из ње више и не излази.

ЧАСТ И КОСА

У ранијим вековима шишање косе било је званична казна. После изрицања судске пресуде окривљеном би, пре него што би га везали за срамни стуб, одсекли косу, браду, па чак и рукаве на капуту и ногавице од панталона. То су били спољашњи знаци изгубљене части.

ЗБОГ ПОНАШАЊА

Играчи одбојкашког клуба друштва ТСВ Кухен, у срезу Гепинген у Немачкој, мораће своје неспортско понашање убудуће заиста скупо да плаћају. На годишњој скупштини је одлучено да сваки играч који због неког прекршаја буде одстрањен са игралишта мора да плати 20 марака казне. Новац ће ићи у друштвени фонд за несрећне случајеве.

ДИМЊАК СА ФАБРИКОМ НА ВРХУ

Човек се често горди својим техничким достигнућима. На то му, уосталом, дају право џиновски мостови, облакодери, лепо изграђене аутостраде, велике бране и вештачка језера и многе велелепне грађевине. Због тога, нарочито кад су у питању бране и велики висећи мостови, често се тврди да је човек надмашио природу. Али, онај ко се бави природним наукама зна да је природа чак и данас, у веку технике, често испред човека.

Узмимо на пример струк пшенице или ражи. Биљчица сасвим једноставна, рећи ћете. Али, ако узмемо биљку пшенице или ражи која је при земљи дебела два и по или три милиметра, висока један метар или више и још на врху носи клас са 7 до 100 зрна, па ту „грађевину природе“ упоредимо с највећим зградама које је подигао човек видећемо да је он далеко иза природе. Зграда подигнута човековим рукама која би могла да се мери са струком пшенице изгледала би овако: неколико километара висок фабрички димњак који на свом врху носи још и — фабрику.

Обичан домаћи врабац није нарочито вешт грађевинар. Његово гнездашце испод стреје не може да изазове дивљење. Али, једна птица из рода врабаца која живи у Централној Африци не гради посебна гнезда као што то чини велика већина птица, већ права „врапчија насеља“ па и читаве „врапчије републике“, због чега је понекад зову „републикански врабац“. Од првог пара врабаца за неколико година намножи се неколико јата и сви они имају једно заједничко гнездо. Али, у том огромном гнезду не владају сустанарски односи, већ сваки пар има свој дом са засебним улазом. То колективно гнездо може да заузме и по неколико кубних метара.

Свакако вам је познато да су проналазачи папира — осе. Много милиона година пре него што је човек открио како да справља папир, осе су градиле своја гнезда која су у суштини од папира. Најзанимљивије је то да је папир који оне праве од слузи што је луче и иситњеног разног материјала неупоредиво бољи од оног који човек израђује у својим фабрикама: непромочив је, изванредно лак и одличан је топлотни изолатор. Поред тога осе праве саће с којим се не може мерити ниједан облакодер. Наиме, нађена су осиња гнезда која су 200—250 пута већа од саме осе. Ако бисмо хтели да те димензије пренесемо у човекове размере, онда би људи морали да граде облакодере високе преко 400 метара. Међутим, таквих облакодера још нема. Ако још додамо да читаво гнездо виси о прилично танким нитима слободно смемо рећи да је и најбољи архитект далеко иза једне обичне осе.

О градитељској вештини термита нећемо ни говорити јер је она свима позната. Рећи ћемо само да су њихови џиновски мравињаци, који понекад подсећају на стубове или витке пагоде, грађени по одређеним принципима. Једна врста термита из Аустралије гради своје мравињаке увек постављене у правцу север-југ, и то тачно у милиметар.

Да оставимо сад сувоземне животиње и да се „преселимо“ у море. Највећи градитељи у морима јесу оне ситне животиње чији су домови корални спрудови. Овде се нећемо упуштати у начин на који ове животиње узимају кречњак из морске воде да би од њега без престанка „зидале“ своје дивне „дворове“, већ ћемо само навести један занимљив податак. Све грађевине које је човек од почетка цивилизације подигао покривале би површину од један и по милион квадратних километара. Међутим, ове мале животиње су само у Тихом океану изградиле надморских и подморских „зграда“ које заузимају површину од једног милиона квадратних километара.

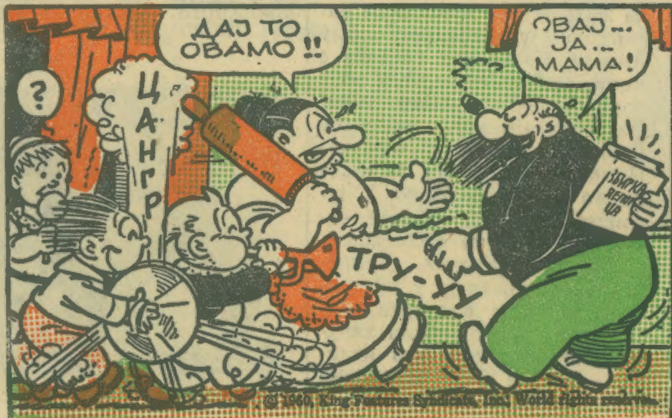

ПОЛА МОСТ ПОЛА ТУНЕЛ

Британски архитект Овенс Вилијамс израдио је пројект необичног моста преко Ламанша. То би био пола мост а пола тунел. Између француске и британске обале протезао би се мост који би обезбедио уредан саобраћај. Уместо пролаза на мосту би био постављен двоспратни тунел кроз који би се одвијао саобраћај моторних возила у два правца. На крову тунела налазиле би се шине за железнички саобраћај. Према прорачунима стручњака изградња овако комбинованог моста и тунела стајала би око 1,75 до 2 милијарде марака, а изградња подводног тунела око 1,6 милијарди марака. Према рачуници конструктора овај мост-тунел омогућио би да преко Ламанша годишње прође до 20 милиона аутомобила.

ТВРДЕ: човек може да лети као птица

Много пре него што су браћа Рајт доказала да човек може летети у машини, он је покушавао да лети као птица — машући крилима. Два научника са универзитета у Чилеу тврде да и човек може користећи механичке, биолошке, електродинамичке и аеродинамичке принципе који омогућују птицама и инсектима да лете, исто као они, помоћу крила, да узлети. За човека тешког 75 кг потребна су крила дуга 3 метра са површином од 5,4 метара. Да постигне брзину од 70 км на час морао би да махне крилима око 35 пута у минуту. За ово би утрошио енергију једнаку оној кад се за минут попне уз 30 степеника. Према временским условима човек би могао да лети 5 до 30 минута.

Ова засад још теоријска разматрања засновања су на познавању квалитета нових материја—метала и пластике.

Да ли знате?

ШТА ЋЕ ЧОВЕК НАУЧИТИ ОД ГОЛУБА

Питоми голубови који носе сићушне радио-предајнике можда ће открити неке навигационе тајне америчким војним стручњацима. Ове апарате тешке мање од 50 грама птице носе без тешкоћа. Њихови сигнали се могу примити на 30 км даљине а хватају их станице са земље и тако прате лет сваког голуба до места опредељења. Дужим праћењем њихове маршруте, скретања и промене брзине можда ће се сазнати како откривају и проналазе пут и стижу до одређеног циља.

ИМА ИХ СВУДА

Да ли има комараца у арктичком кругу? Одговор је да има их у свим деловима света где има мочвара. Америчка држава Њу Џерси била је позната као територија с највише комараца, али су јој Сибир и Северна Канада били у томе достојни супарници. На Аљасци су комарци тако опасни да Индијанци носе мреже и рукавице. У арктичком кругу и тундрама северне Канаде има комараца али је њихова сезона кратка.

ЛУЛА ОД НАЈЛОНА И НЕСАЛОМЉИВОГ СТАКЛА

Најбоље луле на свету праве се од вреса. Чувена француска марка „Ла бријер" („Врес") била је свуда тражена, али страх од рака мења моду код пушача. Луле од најлона и несаломљивог стакла тражене су зато што се брзо и лако расклапају тако да могу да се добро оперу од никотина.

ЧОВЕК ЧАУРА

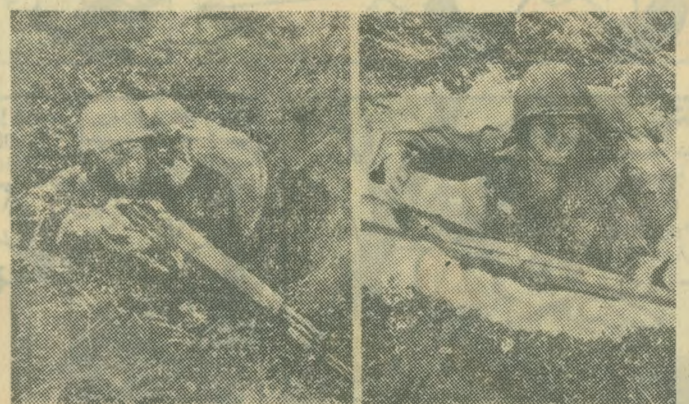
У оделу које је надувано као балон, човек-чаура, пркосећи гама зрацима, креће се кроз дворану презасићену радио-активном прашином у атомској лабораторији у Харвелу у Енглеској. Материја од поливинила, која га херметички затвара, претходно је препарисана да не пропушта радио-активне зраке.

Човек се увлачи у одело из друге одаје и, пошто изврши задатак, на исти начин се из њега извлачи тако да спољну, затровану страну одела уопште не додирује.

15.000 ПУТНИКА У АВИОНУ

Пан-америчка ваздухопловна компанија је недавно поставила рекорд у броју превезених путника за један лет. Из Токија у Калифорнију је превезено једним транспортним авионом 15.000 — канаринаца који ће унети цвркут у домове широм САД.

Удобан, чист и сув ров

Борци-пешаци приликом вежби ће са задовољством улазити у своју, на брзину ископану „лисичију рупу". Она неће као раније бити пуна блата, воде и прљавштине. Попрскан из мале ручне направе уретанском непромочивом пластичном пеном ров ће брзо постати потпуно сув. Ову пену је произвела истраживачка лабораторија у Хоуторну у Калифорнији.

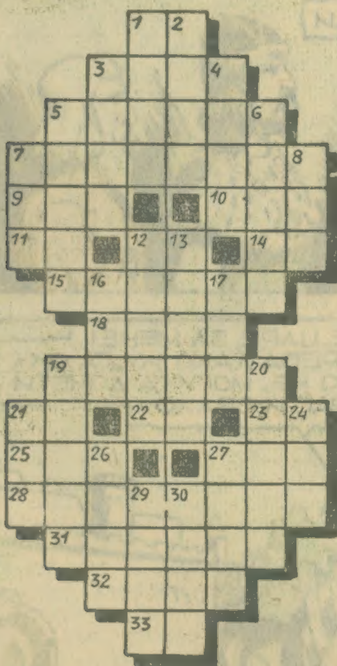
Мохоровичићев нацрт

Амерички научници израдили су опрему за бушење која ће моћи да досегне дубину од 5.000 метара испод морске површине. Циљ намераваног бушења земљине коре је проучавање геолошких слојева, климатских промена и еволуције живота. Бушење ће се вршити на морском дну у близини мексичке обале, због тога што је земљина кора под морем много тања него на копну. Ова научна акција добила је име „програм Мохо" по нашем метеорологу и сеизмологу Андрији Мохоровичићу (1857—1931) који је познат по својим научним радовима из сеизмологије.

Водоравно: 1) хемијски знак за рутенијум; 3) бог весеља код старих Словена; 5) врста тканине; 7) област у југоисточном делу Европе; 9) узвик; 10) место у Срему; 11) повратна заменица; 12) место у Србији; 14) показна заменица; 15) град у Италији; 18) мала стајаћа вода; 19) повртарска биљка; 21) хемијски знак за берилијум; 22) коњ; 23) грчко слово; 25) збирка старе скандинавске књижевности; 27) производ пчела; 28) врста речи; 31) држава у Африци; 32) град у Италији; 33) један зачин.

Усправно: 1) превремена; 2) врста змије; 3) прилог за начин; 4) место на Јадрану; 5) млечни производ; 6) женско име; 7) јарост; 8) речно острво; 12) карсно удубљење; 13) град у Албанији; 16) грубо сукно; 17) страно мушко име; 19) једноцифрен број; 20) град у Италији; 21) предлог; 24) похвална песма; 26) град у Јордану; 27) личност из Дизнијевих стрипова; 29) бог љубави код старих Грка; 30) неупотребљавано.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

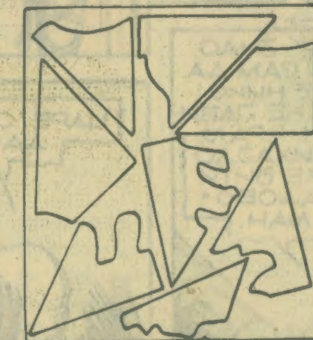
Водоравно: 1) фоаје; 5) такт; 6) па; 8) дело; 10) рк; 12) ала; 13) Берар; 15) ле; 16) корунд; 17) Ипс; 19) Адиђа; 20) роб; 22) ине; 23) минут; 25) али; 27) Анадир; 28) об; 29) стрип; 30) ова; 31) те; 32) Авар; 33) ра; 35) Грац; 36) Радан.

Усправно: 1) Фала; 2) око; 3) ат; 4) еп; 5) телепринтер; 7) Аранђеловац; 8) Дали; 9) Верди; 11) крда; 13) боа; 14) руина; 18) сонар; 21) Будим; 23) маст; 24) тип; 26) Ибар; 30) ован; 32) ара; 34) ар; 35) гд.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Стрпљење пре свега

Осам комадића ове растурене фигуре прецртајте на један тањи картон. Затим их исеците, саставите и добићете

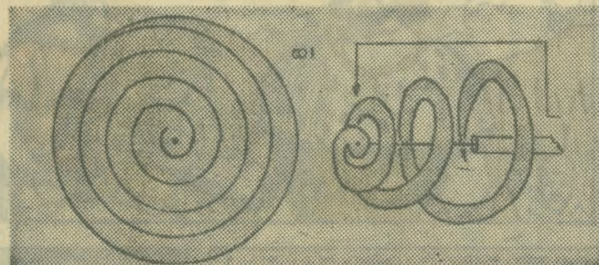
силуету неке животиње, коју врло добро познајете. Међутим, постоји и замка — зато размислите прво добро.

ЈЕДАН мађионичарски трик

Покажите својим друговима три траке свиластог папира: белу, плаву и црвену.

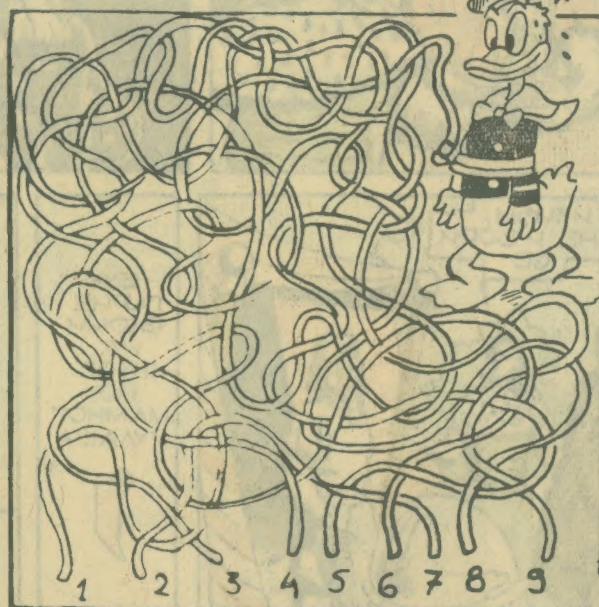
Ставите ове траке на наслон једне столице, тобоже да бисте задигли рукаве. Затим, поново узмите ове траке и згужвајте их у лопту. Неколико пута рецните маказама ову лопту и из ње ћете извући — мале тробојне заставе сасвим целе.

Да бисте све ово извели, ево шта је потребно: пре него што почнете са извођењем трика, причврстите иза наслона ваше столице, јако танким концем, црним или у боји наслона, мале заставе плаво-бело-црвене, умотане заједно. Ви ћете их кришом, вешто, узети у руку и то истовремено када будете повлачили траке са наслона у намери да их савијете у лопту. Пошто сте лопту изрецкали покажите заставице као да их из тих остатака извлачите.

ЖИВА ИГРАЧКА

Све што деца могу сама да направе а изгледа као „живо" јер се покреће — изазива радост. Ставите на сијалицу или радијатор ако га имате, на сваки извор топлоте, ову малу спиралу од шареног папира (чији цртеж доносимо на слици). Она ће се окретати без ваше помоћи докле год има топлоте, ако сте претходно наместили у центар папира чиоду или иглу.

СЕТИТЕ СЕ...

Ухапсили су Пају Патка. Пронађите брзо канап и одвежите га да би се дочепао слободе.

Решење: ослободићете га ако одвежете канап бр. 8.

...у пола литра млека има исто толико беланчевина колико у 100 грама говеђег меса, а два пута више масноће.

...ниједна птица неће приметити да је неко дирао јаја у гнезду ако притом није изазвао неку промену на гнезду или у његовој најближој околини.

... недавно је један француски авион типа „Шева III" с три путника и 300 килограма пртљага

атерирао на једном од врхова Хималаја на 6.500 метара висине.

... француски научник и филозоф Блез Паскал први је дао идеју да се у Паризу успостави колективан превоз куруцама између појединих делова града, утврђеним улицама и по утврђеној цени. Тако је у Паризу 18. марта 1662. године почела да ради прва омнибуска линија на свету.

...колиба је старогрчка реч и гласи калибе, а у дана-

шњем грчком и калиба.

...за време меча за светски шампионат с Капабланком, одржаног у Буенос Аиресу 1924. године, Аљехин је добио тешко запаљење десни и морао је да извади шест зуба. И поред тога победио је Капабланку.

... Месец је по свом облику више сличан лопти него Земља, тврди совјетски астроном Хеин Потер.

...рода може да доживи и старост од 70 година.

МИКИ

by Walt Disney

А ?
МЈАОО! МЈАОО!
ЈАДНА МОЈА, ЛИЗАБЕЛА... ИЗГЛЕДА ДА СИ БОЛЕСНА!
ДА... ДОКТОРЕ! ДОЂИТЕ, МОЛИМ ВАС!
ЛОШЕ ИЗГЛЕДА... НЕМА ЗБОРА!
ВЕТЕРИНАР
ЗАДРЖАЋУ ЈЕ ПРЕКОНОЋ!
НЕ БРИНИ, ЛИЗАБЕЛА! ПАЗИЋУ ТВОЈЕ МАЧИЋЕ!
ВЕТЕРИНАР
ХЕЈ!
ЛАКО ЈЕ НАПАДАТИ МАЊЕГ ОД СЕБЕ!
ИШ! ПРОКЛЕТЕ 'ТИЧУРИНЕ!
НЕ ТРЕСИ ТУ ГРАНУ, ЧУЈЕШ ЛИ?
© 1960 Walt Disney Productions World Rights Reserved
СУТРАДАН...
ЈЕ Л' БОЉЕ?
АХА! МОЖЕТЕ ЈЕ ОДМАХ ПОВЕСТИ КУЋИ!
ПРИМА 8-5
ИДИ КУЋИ, ЛИЗАБЕЛА, И ВОДИ СВОЈ ПОРОД! ЈА ОСТАЈЕМ ОВДЕ!

МИЛОШ ВОЈИНОВИЋ

ЗОВНИ ТЕЛАЛА!... НЕКА ПОЂЕ ПО СВАТОВИМА И РАЗГЛАСИ ДА ТРАЖИМ ЈУНАКА ДА СЕ БОРИ УМЕСТО МЕНЕ.
НИЈЕ Л' МАЈКА РОДИЛА ЈУНАКА ДА ЗА ЦАРА НА МЕГДАН ИЗИЂЕ? ЧЕСТИТА БИ ЊЕГА УЧИНИО!
АЛИ СЕ НИКО НЕ ОДАЗВА... СВИ ГЛАВЕ ОБОРИШЕ ЗЕМЉИ... НИКО СЕ НЕ УСУДИ ДА ИЗИЂЕ НА МЕГДАН
САД МИ ЈЕ ТЕК ЈАСНО ЗАШТО ЈЕ КРАЉ МИХАЈЛО ТРАЖИО ДА НЕ ПОВЕДЕМ МОЈЕ СЕСТРИЋЕ!... ДА СУ ОВДЕ ВОЈИНОВИЋИ ИЗИШЛИ БИ НА МЕГДАН УМЕСТО МЕНЕ.
ЗНАО САМ ДА СЕ НИКО НЕЋЕ ЈАВИТИ. КРАЉ МИХАЈЛО ЋЕ БИТИ ЗАДОВОЉАН.
ЦАРЕ, ЈЕДНО МЛАДО БУГАРЧЕ МОЛИ ДА ГА ПРИМИШ.
ДОВЕДИ ГА.
СМЕМ ЛИ, ЦАРЕ, ДА ИЗИЂЕМ НА МЕГДАН УМЕСТО ТЕБЕ?
ИЗИЂИ, СИНЕ И БОРИ СЕ
БУГАРЧЕ СКОЧИ НА СВОГ ПОМАМНОГ КУЛАША
СИНКО, ОКРЕНИ КОПЉЕ НАПРЕД, ЈЕР ЋЕ ТИ СЕ СМЕЈАТИ ЛАТИНИ!
НЕ БРИНИ СЕ, ЦАРЕ, ЗА МЕНЕ! АКО МИ ЗАТРЕБА ЛАКО ЋУ ГА ОКРЕНУТИ! АКО НЕ, МОГУ ГА ДОНЕТИ НАТРАГ И ОВАКО.

НАСТАВИЋЕ СЕ

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд. Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће Београд, Македонска 31. Текући рачун број 101-707/1-82. Поштански фах 124. Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.